

1983/84:154

Torsdagen den 24 maj em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

18 § Studiehjälp och vissa sjukförsäkringsfrågor

Föredros socialförsäkringsutskottets betänkande 1983/84:26 om studiehjälp och vissa sjukförsäkringsfrågor (prop. 1983/84:127 och prop. 1983/84:100 delvis).

Anf. 89 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det utskottsbetänkande vi nu skall debattera behandlar en rad frågor rörande studiehjälp och vissa sjukförsäkringsfrågor för studerande i anledning av proposition 1983/84:127 och 1983/84:100 samt en rad motioner i hithörande frågor.

Vi moderater i utskottet är eniga med utskottsmajoriteten i samtliga frågor utom en – studiehjälpens utformning. Där har vi valt en annan väg.

Utskottet föreslår i enlighet med propositionen att sjukförsäkringsskyddet skall förbättras väsentligt för de studerande. Huvudprincipen är att de studerande skall behålla sitt studiestöd i form av studiehjälp, studiemedel, särskilt vuxenstudiestöd eller utbildningsbidrag för doktorander under sjukdomsperioder.

Den sjukpenninggrundande inkomsten skall i fortsättningen inte sänkas under tid som en studerande uppbär studiestöd. Sjukpenningen skall hållas vilande för att kunna aktiveras när studietiden upphör.

Under studietiden skall också en särskild studiepenning kunna utgå, som baseras på den inkomst en studerande har under ferier eller vid sidan av studierna.

Vid studiemedelsnämndens meritprövning för fortsatta studiemedel för en studerande, som har vårdnaden om barn, skall barnets sjukdom kunna utgöra skäl för avsteg från uppställda poängkrav. Studiemedlen skall heller inte återkrävas för period, då sådan studerande inte kunnat fullgöra sina studieåtaganden på grund av vård av sjukt barn. Allt detta är förslag som vi ansluter oss till.

Vad gäller förslagen om en viss förbättring av studiestödet till elever i gymnasieskolan har vi moderater godkänt en höjning av inackorderingstilläggets grundbelopp från 400 kr. till 440 kr. per månad.

Däremot har vi reserverat oss mot en höjning av det s. k. extra tillägget, som skall ersätta det tidigare behovsprövade tillägget. Vi gör det, därför att vi tidigare biträdde förslaget i proposition 1983/84:40 om ändrade regler för återbetalningspliktiga studiemedel för 18–20-åringar, vilket innebar en besparing om 100 milj. kr. Vi fann då ingen anledning att avsätta medel för kommande förslag om ökade selektiva åtgärder.

Propositionens och utskottets förslag reducerar nu besparingen till 50 miljoner. Vi kan inte biträda det förslaget, med hänvisning till samhällsekonomi och behovet av sparåtgärder. Dessutom anser vi att vårt förslag om skatteavdrag gynnar dessa familjer bättre än en höjning av bidragen.

Som en följd av att vi avstyrker förslaget bortfaller också yrkandet i folkpartimotion nr 2682 om avslag på äktamakeprövning eller prövning mot syskons ekonomi – uppfattningar som vi annars delar med motionärerna.

Vårt avstyrkande, herr talman, av föreliggande förslag är verkligen inte utslag av kallsinnighet gentemot familjer med barn som studerar på gymnasiet. Vi har väl beaktat dessa familjers situation i vår familjepolitiska motion med anledning av kompletteringspropositionen. Vi föreslår där bl. a. att ett grundavdrag på 15 000 kr. skall införas för barn vid den kommunala beskattningen och att detta också skall omfatta hemmavarande barn mellan 18 och 20 år som uppbär studiestöd. Genom införande av ett system med negativ skatt kommer *alla* familjer att kunna tillgodogöra sig samma nettoeffekt per barn i de aktuella åldrarna.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den moderata reservationen nr 1.

Anf. 90 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Propositionerna nr 127 och 100 behandlar frågor om förbättrad studiehjälp samt vissa sjukförsäkringsfrågor.

Vad gäller sjukförsäkringsfrågor för olika studerandekategorier föreslås förbättringar på några punkter. Studerande som uppbär studiehjälp kommer att få behålla denna under sjukdom och för dem som uppbär studiemedel eller utbildningsbidrag för doktorander kommer det att bli lättare att få behålla studiemedlen under sjukdom. Karenstiden vid sjukdom för att kunna avskrika återbetalningspliktiga studiemedel kommer enligt propositionen även i fortsättningen att vara 14 dagar. Detta motiveras med att studier inte är fullt jämförbara med förvärsarbete och att de flesta som är sjuka kortare tid än 14 dagar klarar av att läsa in den förlorade undervisningen. 14 dagar är ofta en lång tid i studiesammanhang, och väsentliga delar av utbildningen hinns med på denna tid. Vi anser att karenstiden för studerande inte bör avvika från vad som gäller för sjukförsäkringen i övrigt. Vi vill erinra om studiestödsutredningens förslag om en förkortning av karenstiden från 14 till 7 dagar. Jag yrkar härmed bifall till reservation nr 2 i betänkandet.

Vad gäller frågan om sjukpenninggrundande inkomst, s. k. SGI, föreslås

för dem som uppbär studiemedel och studiehjälp samt särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa att dessa skall ha rätt till en vilande sjukpenning under studietiden för att kunna aktivera denna efter avslutade studier. Detta är givetvis positivt. Men en allvarlig brist i sammanhanget är att beräkningsgrunden för föräldrapenning för dem som studerar kommer att vara studietids-SGI-n, dvs. en mycket låg sjukpenning. I vissa fall blir det den vanliga garantinivån, om studietids-SGI-n inte når upp till denna. Från vpk:s sida menar vi att den vilande SGI-n eller den högsta SGI-n skall användas vid beräkandet av föräldrapenning. Det finns också oklarheter i hur tillämpningen av olika sjukpenninggrundande inkomster skall ske. I propositionen sägs att den vilande sjukpenninggrundande inkomsten skall aktiveras vid ett definitivt avbrott i studierna och att det måste ankomma på tillämpande myndighet, dvs. försäkringskassan, att avgöra om avbrottet är definitivt eller inte. Kvinnor som studerar och som föder barn kommer alltså att bli utlämnade till försäkringskassornas bedömning – kanske ibland godtycke. Kanske kommer de att känna sig tvungna att ljuga om sitt eventuella avbrott i studierna för att få en rimlig sjukpenning att leva på. Borde det inte vara lättare att generellt tillämpa regeln om högsta sjukpenninggrundande inkomst? Detta skulle underlätta för många kvinnor att fortsätta studera ända fram till barnets födelse och inte tvingas sluta kanske nästan nio månader före för att hinna få en rimlig SGI. En reform innebärande att alla skall få tillgodoräkna sig högsta SGI kan knappast medföra annat än rent marginella kostnader. Jag vill också påpeka att det i studiestödsutredningen framkom att huvudorsaken till att vilande sjukpenning över huvud taget infördes var att den skulle kunna aktiveras i samband med barns födelse.

Vad gäller metoden för beräkning av sjukpenning under studietiden vill vi från vpk:s sida föreslå att det för vissa kategorier, som i detta fall studerande, skall vara möjligt att frångå regeln om 365 dagar som delningstal. För dem som har sin inkomst koncentrerad till vissa perioder eller veckodagar skulle en sådan uppmjukning innebära en mer realistisk ersättning för inkomstbortfallet vid sjukdom.

Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att frågan behöver ytterligare beredas. Studiestödsutredningen, som arbetade i många år, har dock lagt fram ett förslag om ett ändrat delningstal. Enligt vår mening har studiestödsutredningen mycket väl arbetat igenom denna fråga och också lagt fram ett förslag som verkar mycket väl genomtänkt. Vi menar därför att riksdagen bör begära ett förslag i denna fråga från regeringen. Därmed yrkar jag bifall till reservation nr 3 i betänkandet.

Socialförsäkringsskyddet för doktorander med utbildningsbidrag har stora brister. Bidraget räknas inte som sjukpenninggrundande inkomst men är dock beskattningsbart. Det innebär t. ex. att fakultetspengar som är avsedda för forskning används till att betala ledighet vid sjukdom eller föräldraledighet. Dessutom är tiden för hur länge man sammanlagt får använda utbildningsbidraget för sjukdom och föräldraledighet maximerad till ett år.

Att forskarstudera och skaffa barn skall inte behöva vara oförenliga saker, och kanske finns här en del av förklaringen till att andelen kvinnor som

forskarstuderar är alltför liten. Det enklaste sättet att ge doktoranderna en tillfredsställande social situation är att utbildningsbidraget i framtiden räknas som sjukpenninggrundande inkomst.

Under socialdemokraternas oppositionstid väcktes en motion från socialdemokraterna med liknande krav. Det var inte vilken motionär som helst som lade fram förslaget, utan motionen var undertecknad av Olof Palme. Det är svårt att inse att behovet är mindre i dag än det var 1981/82. Socialdemokraterna återkommer dessutom i år med en motion liknande vår. Årets motion är undertecknad Anna Lindh.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4 i betänkandet.

Vad gäller frågan om tillfällig vård av barn har vpk lagt fram förslag med krav att studerande bör beredas möjlighet att få behålla studiestödet vid tillfällig vård av barn. På den punkten går man oss till mötes i propositionen genom att föreslå att vid studiemedelsnämndernas meritprövning för fortsatta studiemedel avsteg från poängkraven kan göras för studerande som under terminen varit hemma för vård av sjukt barn. Studiemedlen skall inte heller krävas tillbaka för sådan tid då den studerande varit hemma för vård av sjukt barn. Från vpk:s sida är vi nöjda med detta förslag.

Den förut nämnda studiestödsutredningen behandlade också frågan om arbetsskadeförsäkring. I utredningen konstaterades att studerande i dag inte i tillräcklig utsträckning täcks av lagen om arbetsskadeförsäkring.

I dag gäller försäkringen för de studerande bara när särskild risk för arbetsskada föreligger, vilket innebär moment i utbildningen då eleven utför arbete som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärsarbete. Detta är naturligtvis en oklar och snäv gränsdragning. Lagen om arbetsskadeförsäkring bör utvidgas till att gälla under alla moment i utbildningen, såväl praktiska som teoretiska, och dessutom vid färd till och från undervisningsstället. Utskottet instämmer i den kritik som flera motionärer riktat mot den nuvarande inskränkta tillämpningen. Majoriteten av utskottet tycker dock att ytterligare utredningar skall göras innan en utvidgning av lagen kan ske. Från vpk:s sida hävdar vi att denna utredning redan är gjord i och med studiestödsutredningens betänkande i denna fråga, och vi anser att regeringen nu kan lägga fram ett förslag.

Jag yrkar med detta bifall till reservation nr 5 i betänkandet.

Så till frågan om studerande med handikapp. Också här finns ett utredningsmaterial från studiestödsutredningen om vilka förbättringar som behövs för att även handikappade skall kunna studera på sina villkor och med en acceptabel och god standard.

I utredningen återfinns en rad relativt små åtgärder som skulle förbättra de handikappades situation vad gäller studier. Som exempel kan nämnas:

- förbättrade rese- och inackorderingstillägg för studerande i gymnasial utbildning,
- att handikappad studerande skall kunna uppbära studiemedel så länge det finns anledning att tro att studierna kommer att fullföljas samt
- att studiestödsbestämmelserna ändras, så att utbildningsbidrag i form av särskilt bidrag för merkostnader till handikappade studerande kan utgå vid

sidan om studiehjälp och studiemedel.

Dessutom bör den nedre gränsen för rätt till sjukbidrag höjas från 16 till 18 år, eftersom 18-årsgränsen alltmer blir den vanliga i alla de olika formerna av stöd till barn.

Jag yrkar bifall också till reservationerna 6 och 7 i betänkandet.

I proposition 127 föreslås att det behovsprövade tillägget inom studiehjälpen ersätts med ett högre och mer schabloniserat extra tillägg. Detta tillägg kommer att prövas mot föräldrarnas eller makas/makes ekonomi. På denna punkt har vi från vpk avgett ett särskilt yttrande, där vi betonar vikten av att studerande över grundskolenivå garanteras ett ekonomiskt oberoende som innebär att ingen skall kunna förhindra studier eller på något sätt ställa upp villkor för dessa.

Hela studiehjälpssystemet är uppbyggt kring inkomstprövade förmåner. Eftersom propositionen här bara tar upp en av dessa förmåner, avstår vi från att framställa något yrkande i denna fråga.

Anf. 91 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag vill först glädja de närvarande och talmannen med att jag inte kommer att tala i 15 minuter, som det står på talarlistan, utan under 5 minuter.

Nyligen stoppade riksdagen regeringens försök att återinföra äktamakeprövningen vid tilldelning av studiemedel. Regeringsförslaget visar att jämställdhetsarbetet aldrig får förtröttnas. Det är inte bara för att uppnå ytterligare framsteg som kampen måste bedrivas. Dessutom måste vi uppenbarligen försvara uppnådda framsteg, i vart fall mot regeringens attacker.

Det återstår alltså mycket att göra i jämställdhetsarbetet. Detta gäller också inom studiestödsområdet. Folkpartiet har i motion 2682 av Jörgen Ullenhag och Ingemar Eliasson yrkat att det nya tillägget benämnt "extra tillägg" inte skall prövas mot makes inkomst. Detta yrkande skall ses som ett första steg mot att avskaffa makeprövningen vid samtliga inkomstprövade förmåner inom studiehjälpssystemet. Vi vill helst att samma regler skall gälla för tilldelning av studiehjälp som för tilldelning av studiemedel.

Utskottet, där folkpartiet som bekant inte är representerat, har avvisat vårt yrkande. Behandlingen i utskottet visar ånyo att de partier som påstår sig arbeta för ökad jämställdhet mest ägnar sig åt läpparnas bekännelse. Vpk avstår från att inleda avvecklingen av makeprövningen inom studiehjälpen, med en något krystad formulering – det är bra att ibland få svart på vitt vad gäller också vpk:s påstådda jämställdhetsintresse.

Folkpartiet har i sin motion vidare yrkat att riksdagen nu skall besluta att reformera arbetsskadeförsäkringen för de studerande. Utskottet skriver att man är införstådd med de brister som nuvarande försäkringsskydd innebär för studerande vid olycksfall eller annan arbetsskada. Det är beklagligt att denna medvetenhet inte leder utskottet till att nu föreslå att konkreta åtgärder vidtas. Genom studiestödsutredningens arbete finns tillräckligt underlag för att omedelbart fatta beslut. Att hänvisa till sittande utredningar

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Studiehjälp och
vissa sjukförsäkringsfrågor*

är bara ett lätt genomskådat sätt att undvika sitt ansvar.

Den aktuella reformen skulle kosta ca 5 milj. kr. Denna kostnad är obetydlig för staten. Särskilt obetydlig är den om man jämför med den enskildes lidande som kan drabba oförsäkrade studenter.

Herr talman! Jag vill därför yrka bifall till motion 2682 yrkande 1 och 2 av Jörgen Ullenhag m. fl.

Anf. 92 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande 1983/84:26, som grundar sig på regeringens propositioner 1983/84:100 delvis och 127, löser vi en länge diskuterad trygghetsfråga för de studerande: tryggheten vid sjukdom under studietiden och i anslutning till denna. Ett bra tag tas också för att underlätta den ekonomiska situationen för de ekonomiskt sämst ställda familjerna när deras barn genomgår gymnasieutbildning.

Jag tänker inte tynga kammaren med att upprepa vad betänkandet innehåller – det har gjorts tidigare här – utan bara lämna några korta upplysningar och kommentarer.

Till grund för regeringens och utskottets förslag ligger studiestödsutredningens sista betänkande, Ds U 1981:11, som utredningen under tidspress fick arbeta fram sedan den borgerliga regeringen beslutat att utredningen skulle läggas ned. I de frågor där landets ekonomi gör det möjligt har regeringen följt utredningens förslag när det gäller sjukförmånerna.

Arbetskadefrågorna för studerande och de handikappade studerandenas särskilda problem tas däremot inte upp i detta sammanhang. Arbetskadefrågorna tas inte upp på grund av att hela arbetsskade försäkringen nu ses över av en nyligen tillsatt utredningsman. När det gäller de handikappade studerandena har departementschefen lovat att återkomma ganska snart i annat sammanhang.

Utskottsmajoriteten är ense om att det finns goda skäl för att ge tid till ännu bättre genomarbetning av dessa frågor. Ett viktigt förslag i betänkandet är att det behovsprövade tillägget i studiehjälpen avlöses med ett för de sämst ställda studerandena betydligt fördelaktigare tillägg, i propositionen döpt till "extra tillägg".

Utskottet är i allt väsentligt enigt om de frågor som behandlas i betänkandet. Men det har ändå föranlett en reservation från moderaterna, som vill spara, och sex reservationer från vpk, som inte alls vill spara.

Moderaternas förslag skulle uteslutande lägga ytterligare bördor på de ekonomiskt sämst ställda gymnasie-studerandena – en moderat inriktning som vi blir alltmer vana vid här i riksdagen. Någon längre motivering för avslag torde här vara överflödig.

När det gäller vpk:s reservationer är det helt klart så att de grundar sig på en helt annan ekonomisk verklighet än den vi andra känner igen. För min del upplever jag det så, att det nyttar föga att vid varje tillfälle debattreglerna det medger ta kammarens tid i anspråk med långa tekniska och ekonomiska resonemang om de otaliga vpk-förslagen och de efterföljande reservationerna. Vi andra måste ta hänsyn till att den ekonomiska situationen omöjliggör

kostnadskrävande reformer. Därför skall jag begränsa mig till några mycket korta kommentarer till vpk-reservationerna.

När det gäller reservation 2 vill jag peka på att det ändå är en ganska stor skillnad mellan studier och förvärsarbete, en skillnad som väl motiverar olika karensdagsbestämmelser.

Reservation 3 gäller den vilande sjukpenninggrundande inkomsten, SGI. Här bör påpekas att propositionens och utskottsbetänkandets förslag innebär en icke oväsentlig förbättring av de studerandes försäkringsskydd. Naturligtvis finns det alltid möjlighet att försöka vara "duktigare" och att hitta på kostnadskrävande förbättringar även av bra förslag. Sådant är kommunisterna specialister på. För oss andra lägger bl. a. de ekonomiska realiteterna hinder i vägen.

Beträffande reservation 4 torde det i det här sammanhanget räcka med att konstatera att doktorandstipendierna är en form av studiestöd, inte förvärsinkomst.

Reservationerna 5, 6 och 7 lämnar jag utan kommentar. De frågor som där tas upp återkommer till riksdagen i annat sammanhang inom den närmaste framtiden.

Folkpartiet, som inte har någon representant i socialförsäkringsutskottet, har nu sällat sig till opponenterens skara. Jag vet inte om Kenth Skårvik yrkade bifall till motionen, men det intressanta är att man talar om makeprövning i samband med studiehjälpsystemet. Jag skall citera ur betänkandet på s. 7 och hoppas att Kenth Skårvik och andra folkpartister lyssnar och kanske rent av läser vad som står där.

"Utskottet vill framhålla att samtliga inkomstprövade förmåner inom studiehjälpsystemet förutsätter en prövning mot föräldrarnas eller i förekommande fall makes ekonomi. Enligt utskottets mening saknas det skäl att göra annan bedömning i fråga om det extra tillägget."

Man provar alltså antingen mot föräldrarnas eller mot makes inkomst. Om man skall göra en ekonomisk prövning, måste det finnas något att pröva emot.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 93 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Utöver yrkandet om bifall till den moderata reservationen vill jag naturligtvis också yrka bifall till utskottets hemställan i övrigt.

Moderaterna vill spara, säger Ralf Lindström. Ja, vi vill spara på statens utgifter. Det är alldeles nödvändigt med hänsyn bl. a. till vårt budgetunderskott.

Men vi vill också förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation. Deras situation 1984 har sannerligen visat, att man inte förbättrar familjeekonomin genom höjda bidrag, höjda skatter och återigen höjda bidrag i en evig rundgång med pengar. Nej, vi har i vårt familjepolitiska förslag anvisat en helt annan väg, nämligen att minska familjernas skatteutgifter. Enligt de beräkningar vi har gjort kommer inkomstförbättringen för en tvåbarnsfa-

Torsdagen den
24 maj 1984

*Studiehjälp och
vissa sjukförsäkringsfrågor*

milj, som har 80 000 kr. per år i inkomst, med regeringens förslag om barnbidragshöjning – som i det inkomstläget är dubbelt så stor som den aktuella höjningen av det extra tillägget – att bli 2 250 kr. i runda tal. Med vårt förslag, när systemet är fullt utbyggt, får familjen en inkomstförbättring med 7 650 kr.

Jag kan också erinra om statistiska centralbyråns utredning i Valfärdsbulletinen nr 1 1984, där man säger att gruppen ensamstående med barn, som är den svagaste gruppen ekonomiskt sett, gynnas bäst av TCO:s och moderaternas förslag. Där har vi alltså en objektiv bedömning av vår familjepolitiska motion.

Detta visar, herr talman, att vårt förslag skulle ge de aktuella familjerna en väsentlig förbättring. Det handlar alls icke, Ralf Lindström, om att lägga ytterligare ekonomiska bördor på de sämst ställda. Tvärtom!

Anf. 94 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Ralf Lindström uttryckte sig ungefär som så, att även i bra förslag måste kommunisterna leta för att hitta någonting att anmärka på. Han fick det att framstå som om våra anmärkningar var grundade på ren illvilja och då givetvis mot socialdemokraterna. Självfallet är det inte så, utan vi har velat ta upp oklarheter i det här förslaget, särskilt när det gäller den vilande SGI:n vid föräldraledighet för studerande.

Det står angivet att den vilande SGI:n skall träda i kraft vid definitivt avbrott i studierna. Vad är definitivt avbrott i studierna? För hur lång tid gäller ett definitivt avbrott?

Denna bedömning skall göras av försäkringskassan i varje enskilt fall. Det är självklart att den som läser på de här bestämmelserna lätt kan räkna ut att om man en tid före förlossningen säger att man tvingas göra ett definitivt avbrott i studierna och står på sig inför försäkringskassan, så kanske de där har svårt att bevisa något annat.

Men också om man har angivit att man skall göra ett definitivt avbrott i studierna, så finns det ju inga regler eller lagar som föreskriver att man inte får ändra sig efter en viss tid och börja studera igen. Vi tror att det är precis vad som kommer att kunna hända, om sådana här bestämmelser tillämpas. Vi tycker att det är mycket bättre, för att slippa en massa onödiga byråkrati, att från första början införa den högsta SGI:n vid föräldraledighet. Det måste, såvitt jag förstår, inte bli fråga om annat än rent marginella kostnadshöjningar.

Studiestödsutredningen påpekade just i samband med det här förslaget att en vilande SGI skulle kunna tillämpas vid föräldraledighet.

När det gäller utbildningsbidraget till doktorander vill jag säga att om jag är illvillig som tar upp den frågan, är jag i så fall lika illvillig som Olof Palme var 1981/82. Vi lägger nämligen i dag fram precis samma förslag som Olof Palme lade fram 1981/82. Det finns ju också en annan socialdemokrat som har föreslagit detsamma och framhållit att om utbildningsbidraget för doktorander betraktas som inkomst i ett hänseende, när man skall betala skatt, så bör det också räknas som inkomst i ett annat hänseende, när man

skall beräkna sjukpenningen. Jag kan inte inse annat än att våra förslag är mycket rimliga. Dessutom tycker jag att de är nog så berättigade.

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

Anf. 95 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag kan inte riktigt förstå den kritik som Ralf Lindström riktar mot folkpartiet, att vi inte skulle ha läst på. Jag tror att jag får rikta kritiken tillbaka till Ralf Lindström och fråga om han har läst den motion vi har skrivit och förstått vad vi menar. Vi vill inte att den studerandes ansökan om studiehjälp skall prövas mot äkta makes eller makas ekonomiska förhållanden. Meningen är ju att den egna inkomsten skall ligga till grund för bidraget. Om man ingen inkomst har, skall man självfallet ha ett bidrag därefter. Vi följer denna linje sedan ganska många år tillbaka, och vi fortsätter att hävda att varje studerande skall vara berättigad till studiehjälp eller studiemedel i förhållande till vad hon eller han tjänar. Vi tycker att det här är en verklig jämställdhetsangelägenhet. Var och en skall så att säga få hjälp efter sina behov. Man skall inte behöva vara beroende av den äkta maken.

Jag tror således att vi i detta fall får vända på kritiken. Det vore väldigt bra om vi alla så småningom kunde ställa upp på detta. Jag tror att uppgifterna i de ansökningar som kommer in då skulle bli mycket riktigare och ärligare.

Anf. 96 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Gullan Lindblad börjar diskutera familjepolitiken. Det var vad hela hennes senaste anförande gällde. Jag tror dock inte att vi skall ta upp den debatten här i kväll. Den saken får vi diskutera den 6 juni. Eftersom det är en omfattande debatt tycker jag att vi skall vänta med den till dess.

Enligt Margó Ingvardsson har jag påstått att kommunisterna är illvilliga. Det har jag inte gjort. Men jag vill påstå att kommunisterna vill framstå som mera framstegsvilliga än vi, på statens bekostnad. Naturligtvis är det lätt att resonera som man gör. Jag kan instämma i ganska mycket av det som Margó Ingvardsson säger. Men det finns saker som hindrar oss från att ideligen ta sådana steg. I och för sig rör det sig den här gången kanske om små kostnader. Men i egentligen varenda fråga som i varje fall vi i socialförsäkringsutskottet har att behandla rör det sig om små kostnader. Vi måste dock hela tiden hålla kostnaderna nere.

Till Kenth Skårvik vill jag säga följande. Jag måste medge att det var svårt för oss i utskottet att förstå den folkpartistiska motionen. Vi tydde den så, att man ville slopa äktamakeprövningen eller över huvud taget prövningen vid ansökan om studiehjälp. Tidigare hade vi ett behovsprövat tillägg. Förslaget innebär alltså att vi slopar det behovsprövade tillägget. Jag vet inte riktigt om folkpartiet vill ha det kvar eller inte. Kanske vill man inte heller ha det extra tillägget. Bestämmelserna är ju inte riktigt desamma när det gäller det extra tillägget.

Det svar jag givit gäller fortfarande: Vi måste ha någonting att grunda prövningen på. Även om vi inte tar hänsyn till föräldrainsikten, är det inget fel att ha makeinkomsten som grund.

*Studiehjälp och
vissa sjukförsäkringsfrågor*

Anf. 97 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag påvisade i mitt inlägg att just de familjer som vi här talar om kommer genom vårt radikala skattesänkingsförslag att få en väsentligt bättre situation än Ralf Lindström och övriga socialdemokrater kan erbjuda. Det resonemanget hör i allra högsta grad hemma i den här debatten. Jag förstår att Ralf Lindström inte vill diskutera de frågeställningarna. Han är naturligtvis inne i de socialdemokratiska tankegångarna, nämligen att man endast kan förbättra familjernas ekonomiska situation genom skattehöjningar och bidragshöjningar. Vi skall alltså fortsätta den eviga rundgången med pengar.

Herr talman! Jag skall citera vad stadsrådet Joel Eriksson sagt i Grönköpings Veckoblad: "Det kan kanske slumpa sig så att den enskilde genom vårt förslag får mindre pengar i portmonnän. Hur mycket angelägnare är det då inte att samhället ges ökade resurser att råda bot på detta?" Det är socialdemokraternas politik vad gäller att förbättra villkoren för barnfamiljerna i Sverige.

Anf. 98 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Ralf Lindström erkände i sitt svar till mig att de kostnadsökningar som vårt förslag medför är mycket små. Men trots detta har man alltså inte råd att införa de reformer som vi föreslår. Det är verkligen illavarslande.

Vad har vi då att vänta oss av den utredning som skall se över arbetsskadeförsäkringen för bl. a. de studerande? Skall de studerande över huvud taget omfattas av denna försäkring, kommer det givetvis att medföra ökade kostnader. Därmed blir det väl ingen ändring här heller. Detsamma gäller för de förslag som skall ses över beträffande förbättringar för handikappade. De förslagen kommer också att medföra kostnader, även om de kan bli marginella, beroende på vad man jämför med.

Från vpk:s sida har vi kanske inte samma syn på detta som socialdemokraterna. Vi uppfattar inte de pengar som läggs på utbildning enbart som en kostnad, utan vi ser dem som en investering – och så måste man se de pengar som satsas på utbildning. Det gäller helt enkelt en investering för framtiden.

Anf. 99 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag tycker det var bra att Ralf Lindström nämnde att man i utskottet haft svårt att tyda motionen. Det var synd att man inte tog kontakt med oss direkt, så att vi kunde klara ut det då.

Vi skriver i motionen att vi är beredda att ställa oss bakom föredragandens förslag till förändringar av studiehjälpen. Det enda vi vill är att den sökande inte skall mätas med sin äkta make eller maka. Det är den förändring som vi vill ha. Någon gång måste vi börja med detta, så att vi inte diskriminerar den som söker. Det handlar om en jämställdhetspraxis som är av stor betydelse.

Anf. 100 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Om jag skall bemöta och svara på Gullan Lindblads påståenden och frågor får vi föra en familjepolitisk debatt – det är helt

nödvändigt, eftersom det är en sådan debatt som Gullan Lindblad tar upp. Men det tänker jag inte göra.

Till Margó Ingvardsson: Jag tror inte att jag sade att kostnaderna var mycket små. Den enskilda kostnaden kan naturligtvis staten ta, men om man lägger ihop dem blir det oerhörda kostnader. Och när regeringen sedan har genomtänkta förslag och har ekonomisk täckning för dem, då blir det en helt annan sak.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (extra tillägg inom studiehjälpen)

Först biträdades reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranledades av bifall till motion 2682 av Jörgen Ullenhag och Ingemar Eliasson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 223 röster mot 79 för reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 och 8 (föräldrapenning och sjukpenninggrundande inkomst)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för reservation 3 av Margó Ingvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (sjukförsäkring inom studiehjälpen och inom studiemedelssystemet m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (socialförsäkringsskyddet för doktorander med utbildningsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för reservation 4 av Margó Ingvardsson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (arbetsskadeförsäkring för studerande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (särskilda regler för handikappade studerande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (rätt till sjukbidrag för handikappade studerande m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Studiehjälp och
vissa sjukförsäkringsfrågor*

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

19 § Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1983/84:36 Ändring i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden (prop. 1983/84:153)

1983/84:37 Anslag till kammarkollegiet för budgetåret 1984/85 (prop. 1983/84:100 delvis)

Skatteutskottets betänkande

1983/84:41 Totalisatorskatt, m. m. (prop. 1983/84:180)

Justitieutskottets betänkanden

1983/84:28 Ändring i lagen om hundskatt m. m. (prop. 1983/84:142 delvis)

1983/84:29 Immunitet och privilegier för INMARSAT (prop. 1983/84:155)

1983/84:30 Telefonavlyssning (skr. 1983/84:97)

Lagutskottets betänkande

1983/84:34 Ändring i aktiebolagslagen (prop. 1983/84:184 delvis)

Näringsutskottets betänkande

1983/84:21 Fri prissättning beträffande courtage (prop. 1983/84:99)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

20 § Vissa anslag till grundläggande högskoleutbildning m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1983/84:20 om vissa anslag till grundläggande högskoleutbildning m. m. (prop. 1983/84:100 delvis).

Anf. 101 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 102 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag skall tala för flertalet av de moderata reservationerna till utbildningsutskottets betänkande om vissa anslag till grundläggande högskoleutbildning. Reservationen om yrkesteknisk högskoleutbildning kommer min kollega Birger Hagård att behandla senare i debatten.

Men, herr talman, låt mig nu vara något originell genom att börja med ett särskilt yttrande, som rör tillträdet till den grundläggande högskoleutbildningen. Många av de problem som finns i dag inom den högre utbildningen kan återföras på det behörighets- och urvalssystem som genomfördes i samband med högskolereformen. Hit hör att den s. k. genomströmningen i den högre utbildningen har minskat kraftigt, att antalet studieavbrott ökat, att den sociala snedrekryteringen förstärkts, att medianåldern för nyantagna studerande för många utbildningslinjer och ämnen höjts och att kvalitetskra-

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

ven måst sänkas inom flera ämnen.

Vi i moderata samlingspartiet har länge påtalat antagningsystemets många fel och brister och föreslagit ett helt annorlunda system. Vi menar att det behövs bl. a. skärpningar av förkunskapskraven till åtskilliga utbildningar samt två olika allmänna behörighetsnivåer, en för mer krävande utbildningsvägar som skall bygga på kunskaper i nivå med de tre- och fyraåriga gymnasielinjerna och en för övrig högskoleutbildning. För att underlätta för dem med den lägre behörighetsnivån att söka utbildningar som kräver den högre och för dem som saknar gymnasieutbildning att skaffa sig kompetens vill vi inrätta en förberedande utbildning, som skall ge behörighet till olika ämnen och utbildningsvägar i högskolan så att det inte uppstår återvändsgränder i systemet. Genom detta förfarande kan nuvarande kvoteringsystem i urvalet mellan behöriga sökande avskaffas.

Vi har tidigare behandlat våra förslag bl. a. i motion nr 581 till riksmötet 1982/83. I den yrkade vi på att en parlamentarisk utredning skulle tillsättas för att se över hela antagningsystemet. Nu har regeringen äntligen tillsatt den utredningen, som har fått namnet tillträdesutredningen. I direktiven ingår att utredningen skall behandla bl. a. de frågor som vi har berört. I utredningsdirektiven ingår också att man skall överväga olika former av viktning av de sökandes betyg. Därvid får, utöver de förändringar av antagningsreglerna som vi har förespråkat, avgöras om viktning kan ha någon positiv betydelse. I avvaktan på att utredningen skall slutföra sitt arbete har vi avstått från att lägga konkreta förslag till förändringar av antagningsystemet.

Däremot har vi vid upprepade tillfällen sagt att vi snarast möjligt måste höja direktövergången till 50 %. En sådan åtgärd skulle förbättra möjligheterna för de ungdomsstuderande att få tillträde till högskoleutbildning, vilket är viktigt inte minst med tanke på att den s. k. ungdomspuckeln nu nått även högskolan. Vi anser att denna förändring måste införas snarast möjligt, dvs. vårterminen 1985. Vi framför dessa krav i reservation nr 3, där vi också säger att tillträdesutredningens direktiv skall kompletteras så att utredningen får möjlighet att föreslå införande av en fri sektor. Ett fritt universitet måste, enligt moderata samlingspartiets uppfattning, inkludera utbildningslinjer och kurser, till vilka tillträdet är fritt under förutsättning att man uppfyller förkunskapskraven.

Moderata samlingspartiet har ingen reservation till det här betänkandet när det gäller antalet nybörjarplatser inom högskolan, men det finns en reservation till utbildningsutskottets betänkande nr 23 om anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken, där vi yrkar på ytterligare 1 540 platser på enstaka kurser. Birger Hagård kommer att i den debatten tala för reservationen.

Vi har emellertid redovisat omfattande dimensioneringsförändringar, och vi tycker det är beklagligt att någon genomgripande analys av de nödvändiga dimensioneringsförändringarna inom högskoleområdet inte har gjorts av regeringen. Fördelningen av antalet platser mellan skilda yrkesutbildningssektorer och mellan linjerna inom resp. sektor har utförts mer eller mindre slentrianmässigt.

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Föreliggande budgetproposition skiljer sig i detta hänseende inte från tidigare propositioner. Vi anser att en alltför stor del av utbildningen inom högskolan i dag är ensidigt inriktad mot den offentliga sektorn. Förändring av dimensioneringstalen för skilda högskoleutbildningar ger normalt effekt först efter mellan 3 och 7 år. Det är därför nödvändigt att antalet antagningsplatser omedelbart minskas på de linjer som uttalat riktar sig mot en krympande offentlig sektor eller som av demografiska skäl har ett minskande nyrekryteringsbehov. Detta möjliggör samtidigt dimensioneringsökningar inom andra områden. För att uppnå bästa effekt bör hela utbildningar på vissa orter läggas ned. Därvid möjliggörs substantiella satsningar på andra utbildningsvägar eller på kvalitetshöjande åtgärder. Vi anser därför att det är nödvändigt att minska antalet platser på utbildningar som ensidigt inriktas mot den offentliga sektorn och, med beaktande av arbetsituationen för dem som genomgått berörda utbildningar, att planeringsramarna skall minskas med totalt ca 840 platser. De platserna anser vi skall tas från förvaltningslinjen med 60 platser, psykologlinjen med 20 platser, sociala grenen med 120 platser, från linjen för personal- och arbetslivsfrågor med 90 platser.

De av oss föreslagna neddragningarna tillsammans med de andra av oss föreslagna dimensioneringsförändringarna möjliggör en ökning av antalet platser på enstaka kurser med 1 540.

Det är svårt för ett oppositionsparti att kunna göra alla beräkningar och avvägningar exakt, och med tanke på tillgängligt beslutsunderlag så måste de av oss föreslagna dimensioneringsförändringarna betraktas som ungefärliga, men vi anser att regeringens åtgärder har varit för små i det här avseendet och lägger därför fram våra förslag så att riksdagen kan ta ställning till dem.

De ungdomskullar som nu har uppnått högskoleåldern, den s. k. ungdomspuckeln, är väsentligt större än tidigare års. Om nuvarande ungdomsgeneration skall ges samma relativa möjlighet att vinna tillträde till högre utbildning som tidigare årskullar är det därför nödvändigt att antalet intagningsplatser ökas. Riksdagens tidigare beslut att antalet nybörjarplatser inom högskolan skall öka med 3 000 mellan budgetåren 1982/83 och 1984/85 kan med våra förslag infrias.

Riksdagen beslöt förra hösten om förändringar i reglerna om högskolans institutionella organisation. Förändringarna medger en ökad lokal frihet och kan leda till en bättre organisatorisk hantering av utbildning och forskning vid forskningshögskolorna. Tyvärr vidtog emellertid riksdagen ingen förändring i fråga om regionstyrelserna. Erfarenheterna av regionstyrelsernas verksamhet sedan deras tillkomst 1977 är enligt vår mening entydiga. Nödvändiga regionala kontakter om utbildningsfrågor kan tas utan att kanaliseras via en statlig myndighet och ytterligare en nivå i högskoleorganisationen. Regionstyrelserna är en umbärlig del av högskolan. Regionstyrelserna bör därför enligt vår uppfattning avskaffas, varför jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Reservation nr 5 tar upp antalet platser i fördjupningskurs i arbetsterapi. Det finns enligt vår uppfattning viktiga vårdpolitiska motiv för fler platser på

fördjupningskursen i arbetsterapi. Arbetsterapeutens insats har till syfte att rehabilitera människor med olika former av funktionsnedsättningar. Det kan också handla om människor som med stigande ålder fått svårt att klara av det dagliga livets aktiviteter. Dessa människor skall så självständigt som möjligt kunna klara av den personliga vården, boendet, arbetet eller annan meningsfull sysselsättning samt fritiden. Med ett korrekt utnyttjande av bl. a. arbets. erapi blir det möjligt att förhindra att människan tvingas överlämna ansvaret för sig själv till samhällets sjukvård eller social service. Det är viktigt både ur mänskligt och samhällsekonomiskt perspektiv. Arbetsterapi bidrar till att på sikt spara stora vårdkostnader. Fördjupningskursen i arbetsterapi kom till stånd sedan det konstaterats att det fanns ett mycket stort behov av påbyggnadsutbildningar såväl i fråga om ämnesspecialisering som vad beträffar forsknings- och utvecklingsarbete inom arbetsterapi. Vidareutbildning för arbetsterapeuter har tidigare helt saknats, till stor del beroende på att arbetsterapi är en relativt ny disciplin. Behovet av påbyggnadsutbildning blev akut när grundutbildningen fr. o. m. höstterminen 1983 kom att omfatta 100 poäng i stället för som tidigare 120 poäng. UHÄ har också föreslagit att man skulle anordna två fördjupningskurser i arbetsterapi om 20 poäng. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 5.

Vi moderater delar den oro som utskottets majoritet visar över att de studerande på civilingenjörslinjerna inte klarat sina studier på förutsatt tid. Vi tycker, liksom majoriteten, att det är angeläget att åtgärder vidtas för att motverka detta. Det kan gälla både åtgärder som avser att ge de studerande adekvata förkunskaper för utbildningen och åtgärder som hjälper dem att hinna tillgodogöra sig allt det stoff som måste inrymmas i civilingenjörsutbildningen. Vidare säger utskottet att UHÄ den 3 februari 1984 tillsatte en arbetsgrupp för att utreda frågor om civilingenjörsutbildningen. Detta är naturligtvis bra, men vi anser att situationen är så pass allvarlig att man redan nu måste vidta åtgärder. Vi föreslår därför att man förstärker resurserna på civilingenjörsutbildningen med ytterligare 2 500 000 kr.

De dimensioneringsförändringar som vi har föreslagit möjliggör också vissa kvalitetsförstärkningar inom den högre utbildningen även utanför civilingenjörsutbildningen. Det är t. ex. enligt vår mening av flera skäl nödvändigt att ytterligare förstärka universitetens utbildning på dataområdet och då även vad gäller den mer teoretiska datautbildningen. Vi föreslår därför en förlängning av matematikerlinjen med ett fjärde år på den s. k. datologigrenen i enlighet med UHÄ:s äskande.

I proposition 1981/82:123 Samordnad datapolitik står det: "Den alltmer ökade användningen av datorer och mikroelektronik inom produktion och administration kommer att ställa stora krav på utbildnings- och forskningsinsatser. Medborgarna måste få goda kunskaper om datatekniken för att den skall kunna nyttiggöras på rätt sätt. Behovet av att utveckla kunskap och kunnande inom området är stort." Den syn på utbildningsbehovet som citatet visar delas säkert av de flesta. Vi måste ha ökade kunskaper för att informationsteknologins och datateknikens möjligheter skall kunna bemästras. Samhällets utbildningsinsatser rörande dataområdet kan enligt den

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

citerade propositionen sägas gälla tre nivåer.

Den första nivån innebär att alla medborgare bör ges lämpliga kunskaper om området för att kunna fungera som medborgare, och som en bakgrund till förvärvsarbetet. En god allmän kunskapsnivå är nödvändig.

Den andra nivån kan sägas motsvara den utbildning som ger kompetens att i sitt arbete kunna använda datatekniken inom produktion och administration. Kunskapsbehovet på denna nivå styrs i stor utsträckning av arbetslivets krav.

Den tredje nivån kan sägas utgöras av den utbildning som erfordras för kvalificerade uppgifter och för utvecklings- och forskningsuppgifter inom dataområdet.

Årets budgetproposition innehåller många förslag till datautbildning på grundskolor och gymnasienivå som vi tycker är bra. Dessa förbättrar vad gäller de två första nivåerna klart den situation som råder f. n. Den tredje nivån är dock betydligt sämre tillgodosedd. Det är mycket angeläget att möjliggöra utbildning i databehandling och informationsteknologi inom olika delar av högskoleutbildningen. Den framtida arbetsmarknaden kommer att efterfråga personer med kombinerade kunskaper i t. ex. ekonomi, administration, statistik och databehandling. Ett väsentligt inslag i denna utbildning är att förse högskolorna med riklig tillgång på datorkapacitet.

Systemvetenskapliga linjen är den viktigaste högre utbildningen för administrativt inriktat arbete inom dataområdet. Det är från den systemvetenskapliga linjen som en allt större del av systemerare, projektledare och utredare kommer att hämtas. För den framtida utvecklingen är dessa yrkeskategorier av en avgörande betydelse. Särskilt viktigt är det att utbilda om systemteknik och om relationerna teknik-människa-samhälle. Här ställs stora krav på kvalitet i utbildningen lika väl som inom vissa specialområden, såsom systemutformning, systemförvaltning och datakommunikation. Enligt min uppfattning tillfredsställer inte utskottets förslag verklighetens behov av såväl en kvalitativ höjning som en kvantitativ utbyggnad av den systemvetenskapliga utbildningen. Jag förordar därför dels en kvalitetshöjning genom ökad per capita-tilldelning, dels att tillgången på teknisk utrustning skall vara tillräcklig, dels att antalet utbildningsplatser ökas – som föreslås i propositionen –, dels att den systemvetenskapliga linjen förlängs från att vara treårig till att vara fyraårig. Förlängningen av utbildningen bör finansieras genom omfördelning av medel inom sektorsanslaget. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 19.

Till sist, herr talman, några ord om planeringsramarna för ekonomlinjen och juristlinjen.

Vi moderater har ju tidigare avvisat regeringens förslag om en etappindelning av ekonomutbildningen. Vi påpekade då de negativa erfarenheterna från den grundläggande rättsutbildningen. Utbildningen på de mindre högskolorna blev kvalitetsmässigt otillräcklig. Lärarna på de mindre orterna kan omöjligen vara kompetenta inom ett tillräckligt brett område. Vi anser på grundval av dessa erfarenheter att basblocket i ekonomutbildningen och kurserna i den grundläggande rättsutbildningen bör ersättas med ämnen

och kurser ingående enbart i fullständiga ekonom- resp. juristutbildningar. Mot denna bakgrund avstyrker vi regeringens förslag vad gäller ökningen av ekonomlinjens basblock med 30 platser i Borås.

I likhet med UHÄ anser vi tillsammans med folkpartiet att ytterligare kvalitativa satsningar bör göras på ekonomlinjen och juristlinjen inom högskolan. Ekonomlinjen har ju tidigare fått en resursförstärkning för de årsstudieplatser som motsvarar de första åren i studierna. Nu behövs en förstärkning även för de årsstudieplatser som motsvarar de övriga åren. Juristlinjen har de lägsta årsstudieplatskostnaderna inom sektorn och är likaledes i stort behov av en förstärkning. Detta tycker vi att riksdagen skall ge regeringen till känna.

Herr talman! Med det framförda yrkar jag bifall till samtliga moderata reservationer till utbildningsutskottets betänkande 1983/84:20 om vissa anslag till den grundläggande högskoleutbildningen.

Anf. 103 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Detta betänkande tar upp en lång rad frågor som gäller den grundläggande högskoleutbildningen här i landet. Av barmhärtighet mot kammaren tänker jag dock inte kommentera alla utan plocka fram några som kan vara av intresse.

För centerns del är vaktsläendet kring en decentraliserad högskoleutbildning någonting mycket centralt. Det finns flera skäl för detta. Ett är att en decentraliserad högskoleverksamhet är en viktig utvecklingsfaktor i olika delar av landet. Det utgör alltså en viktig stimulans både för utbildningen och för forskningen i en landsända att ha en lokal högskola. Man kan säga att en decentraliserad högskoleverksamhet är en viktig förutsättning för ett decentraliserat samhälle.

Ett annat viktigt skäl för decentralisering av den högre utbildningen är att det finns ett klart samband mellan avståndet till studieorten och benägenheten att söka till högre studier. Om man, som vi, tycker att det är viktigt att få en bred rekrytering till högskolestudier och att alla människor har någorlunda lika chans att få studera på högskola, bör man verka för ett decentraliserat utbud av högskolestudier.

I denna kammare finns lyckligtvis en ganska bred majoritet för det decentraliserade högskoleväsende som vi har, men enigheten är som bekant inte fullständig. Det finns krafter som gärna skulle vilja se en annan tingens ordning. I det aktuella betänkandet tar sig detta uttryck i en reservation som vill avskaffa regionstyrelserna.

Regionstyrelserna spelar som vi ser det en viktig roll just som ett organ som kan ta till vara de små högskolornas intressen. Därför tycker vi att det är nödvändigt att värna om regionstyrelserna och deras roll. Jag vill med eftertryck yrka avslag på reservation 4 i det betänkande som vi just nu behandlar.

En decentralisering av högskolan, sade jag, är viktig för att skapa en god tillgänglighet och ge så många som möjligt tillgång till högskoleutbildning. En annan sak som naturligtvis spelar väldigt stor roll för människornas

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

möjligheter att komma in på högskolan är antagningsreglerna. Nu är ju antagningsreglerna föremål för en särskild utredning, och därför har vi för vår del avstått från att föreslå att riksdagen skulle göra några speciella uttalanden eller markeringar om hur antagningsreglerna bör se ut. Det får utredningen komma fram till. Vi för vår del har förtroende för utredningen; vår representant i den utredningen har inte ansett det nödvändigt att i utskottsbetänkandet tala om vad man bör tycka.

För oss är det ändå självklart – det vill jag gärna säga – att se till att vi också i framtiden har intagningsbestämmelser som möjliggör en bred intagning till högskolan, som gör det möjligt också för elever som inte kommer från den mest studievänliga miljön att så småningom komma in på högskolan, som gör det möjligt att komma in på högskolan också efter en tids yrkesverksamhet.

Det är också viktigt att högskolan är något av en spjutspets mot framtiden. Vi måste ständigt vara beredda att anpassa högskolans utbud av studievägar till framtidens behov så långt man nu kan bedöma det. Det innebär att vi måste vara beredda att göra nedskärningar när vi kan se att arbetsmarknaden för en viss utbildning krymper. Vi har här i kammaren tidigare haft ganska upphetsade debatter som haft att göra med sådana nedskärningar. Men det innebär också att vi måste vara beredda att göra satsningar på områden där vi vet att det i framtiden finns stora behov. Vi har i det här betänkandet reserverat oss till förmån för en hel del sådana satsningar. Dit hör t. ex. vårt krav att man skall inrätta en samhällsplanerarlinje vid KTH, i enlighet med vad också UHÄ har föreslagit. Det utvecklar vi närmare i reservation nr 10, och jag vill yrka bifall till den.

Det är också viktigt, tycker vi, att den systemvetenskapliga linjen får den utvidgning och de ökade resurser som UHÄ föreslagit; det innebär alltså en utbyggnad till 160 poäng och förstärkta per capita-resurser. Det här utvecklade Rune Rydén mycket värtaligt, och jag skall inte upprepa de argumenten utan nöja mig med att yrka bifall till reservation nr 19.

Vi har från centerns sida också efterlyst en allmän översyn av datautbildningen med hänsyn till de stora behov som kommer att finnas framöver av utbildning på det här området. Dels är det viktigt att vi kan anpassa datautbildningen till framtidens behov, dels är det också viktigt att inte samhället går in och dubblar utbildningsinsatser som med fördel kan bedrivas av företagen på dataområdet. Det här utvecklar vi i reservation nr 18, och jag vill yrka bifall till den.

Den tekniska utbildningen är naturligtvis alltid mycket viktig för våra möjligheter att hänga med i den tekniska utvecklingen över huvud taget. Vi vet att det i dag finns betydande problem. Vi har under senare år kraftigt byggt ut den tekniska utbildningen här i landet, men vi har inte haft en tillväxt i antalet utexaminerade civilingenjörer som stått i någon som helst relation till detta. Genomströmningen har försämrats kraftigt.

Vi har i en motion till årets riksdag framfört ett antal förslag till tänkbara sätt att effektivisera den tekniska utbildningen: en förlängning av utbildningen, eventuellt en uppdelning av högskoleutbildningen på det tekniska området på två – en längre och en kortare utbildning, eventuellt ett

preparandår, osv. Motionen mynnar ut i att vi vill ha en ordentlig översyn av den tekniska utbildningen, där vi kan göra så genomgripande förändringar som behövs för att vi skall få till stånd en ordentlig genomströmning. En viss sådan översyn är på gång inom UHÄ, har vi fått reda på, men vi vill alltså göra den bredare och mera genomgripande. Det utvecklar vi i reservation nr 8, som jag yrkar bifall till.

En egentligen något märklig reservation är reservation nr 5. När vi i vår motion föreslog att man skulle dubblera fördjupningskursen i arbetsterapi genom ytterligare 20 platser trodde vi att det egentligen bara var ett misstag från regeringskansliet att man inte hade föreslagit det. Vi trodde alltså att vi skulle kunna få majoritet för det i utskottet. Om det var ett misstag från regeringskansliet följdes det misstaget upp på ett mycket troget sätt av den socialdemokratiska majoriteten i utskottet. Vi tvingades alltså reservera oss. Också här har Rune Rydén tidigare värtaligt beskrivit vikten av denna utbildning, och jag vill därför nöja mig med att yrka bifall också till reservation 5.

En annan viktig utbildning är den yrkestekniska högskoleutbildningen. Jag betonade förra året vikten av att utbyggnaden av denna verksamhet fortsätter. En fråga som naturligtvis ligger mig som riksdagsman för Stockholms län varmt om hjärtat är den yrkestekniska högskoleutbildningen just i den här regionen. Det är helt klart att Stockholms län är underförsörjt när det gäller yrkesteknisk högskoleutbildning. Det finns här ett behov av utbyggnad, och det föreligger också förslag om en yrkesteknisk högskoleutbildning i verkstadsteknik med processteknisk inriktning, förlagd till Södertälje. Tillsammans med Björn Samuelson har jag reserverat mig för att riksdagen skall uttala sig för att denna utbildning kommer till stånd och förläggs till Södertälje. Jag kan här hänvisa till att regionstyrelsen i Stockholms län har kommit fram till precis samma uppfattning. Jag yrkar bifall till reservation 15.

Sammanfattningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till alla reservationer på vilka Larz Johanssons och mitt namn finns med och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 104 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Låt mig göra ett konstaterande. En decentraliserad högskola är det centrala för centern. Det är *en* sak att ge tillfälle till undervisning på olika platser i landet – och det kan ordnas. Men det är en helt annan sak att bygga ut universitetsbyråkratien. Det har aldrig varit något positivt med att ha byråkratier – vare sig dessa är små eller stora har de aldrig medfört något gott. Det var det skälet som vägledde oss när det gällde regionstyrelserna.

Anf. 105 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! I och för sig kan vi säkert med stor förtjusning förenas i kampen mot byråkratien. Det gäller bara att bedriva också den kampen med en viss urskillning. Regionstyrelserna spelar en väldigt stor roll när det gäller att ta vara på de mindre högskolornas intressen i anslagsfördelningssammanhang osv.

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Vill man slå vakt om de mindre högskolorna, är det också naturligt att slå vakt om regionstyrelserna. Tar man bort dessa är risken stor att de små högskolorna får mycket svårt att hävda sig gentemot de stora universiteten, och den risken vill i alla fall inte vi ta.

Anf. 106 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Vi moderater vill i stället ordna en decentraliserad undervisning på så sätt att den kan ordnas från moderuniversiteten. Då slipper man den byråkratiska organisation som bl. a. regionstyrelserna innebär, och man behöver inte ha den administration som många av de små högskolorna är belastade med och som tar en alltför stor del av utbildningskostnaderna. Man skulle då få ett smidigare och effektivare system. Jag hoppas att Pär Granstedt vill lyssna på det förslaget och analysera och pröva det litet närmare.

Anf. 107 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Detta illustrerar precis vad jag sade – att i varje fall moderaterna, som står bakom kravet på att avveckla regionstyrelserna, i grunden vill avveckla de små högskolorna. Om man lägger ut undervisningen från de stora universiteten, innebär det att man avvecklar de små högskolorna och bedriver en distansundervisning i stället.

Det innebär naturligtvis att risken blir stor att den decentraliserade utbildningen blir mindre. Det blir inte någon lokal styrning och inte den direkta kontakt mellan lokala intressenter och den lilla högskolan som finns i dag. Högskolans möjligheter att fungera som ett slags motor, som en stimulansgivare i en viss del av landet försvinner.

Tredje vice talmannen anmälde att Rune Rydén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 108 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! I 1982 års budgetproposition drog den dåvarande regeringen upp riktlinjerna för en successiv ökning av antalet nybörjarplatser inom högskolan under 1980-talet med minst 23 000 platser. Riksdagen ställde sig bakom det förslaget. En sådan ökning bedömdes i stor enighet som nödvändig för att möta det ökande antalet sökande. Förvånansvärt nog föreslår nu den socialdemokratiska regeringen en oförändrad dimensioneringsnivå.

Vi kan inte acceptera att den påbörjade dimensioneringsökningen inom högskolan avbryts. Enligt folkpartiets uppfattning är behovet av utbildningsplatser inom högskolan fortfarande stort. Det faktum att antalet sökande inte längre fortsätter att öka som tidigare kan mycket väl vara en effekt av att många ungdomar avstår från att söka till högre utbildning av det skälet att de inte tror att de har någon möjlighet att bli antagna. Till bilden hör också att arbetsmarknadssituationen inte är särskilt ljus för ungdomar över 18 år.

I vår partimotion om den högre utbildningen föreslår vi från folkpartiets

sida att antalet platser i grundläggande högskoleutbildning skall ökas med 700 utöver vad regeringen har föreslagit. Vi tycker att de tillkommande platserna bör fördelas av UHÄ efter samråd med högskolan. En utgångspunkt bör vara att platserna fördelas på sådana utbildningar som inte riktar sig huvudsakligen mot den offentliga sektorn. Vi föreslår att riksdagen skall ställa 4,9 milj. kr. till UHÄ:s förfogande för att finansiera detta.

I reservation nr 1 följer vi från folkpartiets sida i utskottet upp motionen.

I reservation nr 2 tar vi upp antagningssystemet. Vi tycker att det fortfarande är alldeles för många bland de yngsta sökandena som inte kommer in på högskolan. Enligt en statistik från UHÄ utgör åldersgruppen under 20 år 42 % av de sökande men bara 31 % av de antagna. Åldersgrupperna under 25 år utgör 80 % av de sökande och 73 % av de antagna. Åldersgrupperna över 25 år utgör 20 % av de sökande men 27 % av de antagna.

Bl. a. mot den här bakgrunden tycker folkpartiet att direktantagningskvoten skall ökas till 50 %. Vi menar att det bör bli lättare för ungdomar att komma in på högskolan.

Även om vi skulle genomföra en sådan förändring är vi internationellt sett ändå mycket generösa, och det tycker vi att man skall vara, mot äldre studerande. Vi tycker dock att man skall förskjuta tyngdpunkten ytterligare till de yngres fördel.

Vi har från folkpartiet år efter år, länge ensamma tjatat om betydelsen av att s. k. viktade betyg införs. Det är inte bra att elever väljer att läsa kortare och mindre arbetskrävande linjer av den enda anledningen att de räknar med att då kunna erhålla en högre betygspoäng. I stället för att välja linje utifrån vad som ger den bästa förberedelsen för högskolestudier, väljer en del elever linjer där det är lättast att få en hög betygspoäng.

Viktning av betyg kan göras på olika sätt. Enligt en modell får den utbildningssökande högre poäng för betyg i ämnen som bedöms relevanta för den kommande högskoleutbildningen. En blivande matematiklärare får alltså högre poäng för betyget i matematik än för betyget i musik. En blivande musiklektör får däremot högre poäng för betyget i musik än för betyget i matematik.

Enligt en annan modell kan man tänka sig att betyg viktas i förhållande till hur många timmar och hur många årskurser man läst resp. ämne. Betyg i ett ämne som en elev har läst alla årskurserna och många veckotimmar ges då en högre vikt än betyg i ett ämne som har lästs endast få veckotimmar och kanske under en enda årskurs.

Oavsett vilken av dessa modeller man väljer vid införandet av viktade betyg kommer ett nytt system med viktade betyg att uppfattas som mycket mera rättvist än det system som i dag gäller. Jag vågar påstå att det gamla folkpartikravet på viktade betyg har ett mycket starkt stöd bland elever och föräldrar. Jag påstår det efter ett stort antal besök ute på olika skolor, där intresset för en sådan förändring är mycket stort. Bl. a. skulle den beklagliga flykten från N-linjen motverkas, om man får ett system med viktade betyg.

Vi menar också från folkpartiets sida att den allmänna behörigheten skall

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

ändras så, att det för tillträde till de längre högskoleutbildningarna skall krävas treårig gymnasiekompetens med minst betyget 3 i vart och ett av de karaktärsämnen som utgör särskilda behörighetskrav för den sökta utbildningen. Vi tror att en sådan förändring kommer att leda till att den enskilde högskolestuderanden får större förutsättningar att bedriva framgångsrika studier och att studieavbrotten blir färre.

Alla dessa frågor tar vi upp i reservation nr 2.

Vi tycker också att riksdagen bör fatta ett principbeslut om att avveckla regionstyrelserna. En sådan åtgärd skulle, menar vi och moderaterna, medverka till en avbyråkratisering av högskoleväsendet och innebära en besparing, vilket också har framgått av den tidigare debatten. Innevarande år anvisas ju 11,5 milj. kr. till regionstyrelserna för högskolan.

Att förskjuta tyngdpunkten från central och regional nivå till lokal nivå är den verkliga decentraliseringen. Mindre central och regional byråkrati och starkare universitet och högskolor är vad vi arbetar för. Det går alldeles utmärkt att driva decentraliserad utbildning utan att man för den skull slår vakt om en regional byråkrati.

I reservation 5 tar vi tillsammans med moderater och centerpartister upp frågan om en utökning av antalet platser i fördjupningskursen i arbetsterapi, och i reservation 6 menar vi från folkpartiets sida att regeringen bör ge UHÄ i uppdrag att snarast föreslå lokalisering av dessa platser. Det är också viktigt, säger vi, att få ett utökat nordiskt samarbete om en påbyggnadsutbildning i arbetsterapi.

UHÄ har föreslagit att den systemvetenskapliga linjen skall utökas från 120 till 160 poäng. Det är angeläget, säger de icke-socialistiska partierna i reservation 19, att högskolan kan ge ungdomar utbildning inom det ständigt expanderande dataområdet och att den utbildningen håller hög kvalitet. Därför behövs en per capita-förstärkning på den systemvetenskapliga linjen.

Också ekonomlinjen och juristlinjen behöver få en förstärkning av resurserna. Argumenteringen för detta återfinns i reservationerna 21 och 26.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 6, 7, 19, 21 och 26.

Anf. 109 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Till detta betänkande finns fogat ett särskilt yttrande av Iris Mårtensson. Yttrandet gäller utbildning inom området fastighets- och bostadsförvaltning. Det särskilda yttrandet går ganska långt, och jag är beredd att löpa linan ut. Därför yrkar jag bifall till motion 1724 av Bertil Måbrink och Tore Claeson, i vilken de menar att Gävle skall bli lokaliseringsort för högre utbildning av fastighets- och bostadsförvaltare.

Liksom den motion jag här nämnt berör ytterligare ett stort antal motioner frågan om olika utbildningar på de små och medelstora högskolorna. Sammanlagt återspeglar motionerna den regionalpolitiska roll dessa skolor spelar, framför allt när det gäller de yrkestekniska högskoleutbildningarna. Jag har i ett par reservationer berört just denna typ av utbildning.

Vpk:s utgångspunkt då det gäller yrkesteknisk högskoleutbildning är att

denna är ett stöd för de strävanden som görs ute i landet för att utveckla den tekniska kunskap och tradition som finns i de olika länen och i regionerna. Detta gäller inte minst Värmland. Utan en satsning på högskolan i Karlstad blir regionalpolitiken och dess möjligheter till utveckling för oss värmlänningar snarast att likna vid en hålkaka, inte med ett hål, herr talman, utan med en mängd hål – ja, det är nästan inte helt mellan hålen.

Under en rad av år har det förts fram propäer om utbyggd teknisk utbildning vid högskolan i Karlstad. Dessa förslag har väckts av politiska partier, högskolan, fackliga organisationer och regionala organ. Mot denna bakgrund väckte vi från vpk:s sida en motion till detta riksmöte. I motionen framför vi ganska blygsamma krav om att riksdagen skulle uttala sig för att Värmlands behov av teknisk utbildning skulle beaktas dels i utbildningsdepartementets arbete med kortare tekniska utbildningar, dels i UHÄ:s fortsatta planering av yrkesteknisk utbildning.

Dessa krav blev alldeles för mycket, omvälvande, ja, nästan revolutionerande för utskottsmajoriteten. I sin avslagstext skriver den att man skall avvakta UHÄ:s planering av den fortsatta utvecklingen av yrkesteknisk utbildning. Det är inte fritt, herr talman, att jag inför ett sådant här uttalande snuddar vid tanken att det kanske är så, att när representanter för utskottsmajoriteten skall gå upp och äta frukost ringer de till socialstyrelsen först och frågar hur många limpskivor de skall lägga fram.

Moderaterna å andra sidan ringer också till socialstyrelsen och får rekommendationen, men sedan gör de tvärtom. Det måste vara så, åtminstone av den moderata reservationen att döma när det gäller de yrkestekniska högskoleutbildningarna, där de inte ens vill gå med på den blygsamma utbyggnad av YTH som föreslås i budgetpropositionen. Med moderat utbildningspolitik vad avser YTH kan vi se i stjärnorna efter verkstadsindustrilinjens i Karlstad.

Herr talman! Vad jag här har sagt om utskottsmajoritetens och moderaternas ställningstagande skulle jag vilja rubricera som "En funderare över snedvriden auktoritetstro". Ty man kan fråga sig: Vem har större auktoritet, vem vet bättre vad det rör sig om än högskolan och de regionala organ som uttalat vikten av teknisk utbildning vid högskolan i Karlstad?

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka bifall till reservation 13 i detta betänkande. Det jag anfört är allmängiltigt även för reservationerna 14 och 15, till vilka jag också yrkar bifall.

Vi har också, herr talman, i en motion till riksdagen tagit upp frågan om dimensionering av sociala linjen. Från vpk:s sida hävdar vi, att skall socialtjänstlagens intentioner tillnärmelsevis kunna uppfyllas finns det ingen anledning att dra ned antalet nybörjarplatser på sociala linjen.

Jag yrkar därför bifall till reservation 22 i detta betänkande.

Jag vill slutligen, herr talman, uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet, till skillnad från i budgetpropositionens förslag, beslutat föreslå riksdagen inrättande av påbyggnadslinje i bioteknik vid universitetet i Umeå. Jag vet att detta förslag i riksdagen hälsas med glädje från många studerande i Umeå.

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Anf. 110 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Som vi redan har hört av de tidigare inläggen, finns det delade meningar om grundläggande högskoleutbildning, men i de flesta fall råder det en bred enighet. Skiljelinjen ligger bl. a. på det ekonomiska planet samt när det gäller utökning och minskning av ramarna. Jag vill också att man skall notera att av de många reservationerna är det bara två som är gemensamma för de borgerliga partierna.

Jag skall kommentera några av reservationerna och min partikollega Bengt Wiklund de övriga.

Många av de förslag som framförs i reservationerna utreds redan i tillträdesutredningen – en utredning som f. ö. tillsattes för att få en samlad bedömning av många, ofta motstridiga synpunkter och önskemål som föreligger i fråga om utveckling av systemet för tillträde till högskoleutbildningen. Från majoritetens sida anser vi att tillträdesutredningen först bör få komma med sitt förslag innan vi, som föreslås i reservationerna 2 och 3, lägger på den ytterligare uppgifter.

Direktantagningskvoten berörs i reservationerna 2 och 3. Kravet är att direktantagningskvoten skall höjas till 50 %. Men saken är den att den faktiska direktövergången i dag är betydligt större än så. I den senaste antagningsomgången hade 66 % av de antagna högst tre år gamla gymnasiebetyg och tillhörde alltså direktövergångsgruppen.

När det gäller antalet nybörjarplatser föreslås i reservation nr 1 en ökning med 700 platser inom områdena teknik, naturvetenskap och ekonomi. En sådan ökning fordrar emellertid ett större tillskott av medel än de 4,9 milj. kr. som anvisats.

I reservation nr 8 kräver man en översyn av den tekniska utbildningen. Låt mig, herr talman, först få tala om att vi delar den oro som statsrådet uttalat i budgetpropositionen, nämligen att de studerande på civilingenjörslinjerna inte klarar studierna på förutsatt tid. Det är därför angeläget att åtgärder för att motverka detta vidtas. Därom finns inga delade meningar. Som påpekats i majoritetsskrivningen och även i reservationen har vi alla erfarit att en arbetsgrupp är tillsatt inom UHÄ för att utreda frågorna om civilingenjörsutbildningen.

När det gäller kortare tekniska utbildningar har regeringen även tillsatt den s. k. samordningsgruppen. I dess arbete med att utveckla nya tekniska utbildningar skall skola och högskola ses i ett sammanhang. Till uppgifterna hör frågor om utbildning som bygger på tvååriga yrkesinriktade linjer, utbildning för redan yrkesverksamma samt kortare tekniska utbildningar som bygger på gymnasieskolans tre- och fyraåriga linjer.

Regeringen har också uppdragit åt UHÄ att utarbета förslag till kortare teknisk utbildning inom högskolan som bygger på gymnasieskolans tre- och fyraåriga linjer. UHÄ skall särskilt beakta utbildningsbehovet inom data- och elektronikområdet, och om möjligt skall uppdraget redovisas i anslagsframställningen för budgetåret 1985/86. Som ett led i detta första arbete har UHÄ den 10 april 1984 tillsatt en arbetsgrupp, som skall bedöma de lokala linjerna inom data- och elektronikområdet.

Jag anser att reservanterna är mer än väl tillgodosedda. Jag skulle i det här fallet vilja klassificera reservationerna som något slags okynnesreservationer.

Utvärdering av YTH, som föreslås i reservation nr 12, har nyligen gjorts. Vi har redovisat det arbete som utförts med dels utvärdering, dels planering i samråd med arbetsmarknadens parter inför den fortsatta utbyggnaden. Utvärderingen har visat att YTH har varit en mycket framgångsrik utbildningsform. De mål som statsmakterna satt för utbildningen har uppfyllts. Utbildningen har dessutom visat sig ha stor personlig betydelse för många studerande.

I fråga om förslag om ytterligare YTH-linjer har utskottsmajoriteten enats om att inte nu uttala sig för några nya linjer eller lokaliseringar utöver dem som föreslås i budgetpropositionen, utan först avvakta det arbete som pågår inom UHÄ i samråd med arbetsmarknadens parter beträffande planering och den fortsatta utvecklingen. Efter det att planeringsunderlag föreligger och UHÄ framlagt sina planer får riksdagen tillfälle att ta ställning.

Datautbildningens inriktning och organisation har tidigare i olika sammanhang berörts av utskottet. När det gäller den allmänna inriktningen avseende insatser på olika nivåer hänvisar utskottet till betänkandet om samordnad datapolitik, där dessa frågor har kartlagts. Utskottsmajoriteten anser att de kartläggningar som gjorts fortfarande har aktualitet, samtidigt som vi påminner om huvudmannaskapskommitténs och UHÄ:s utredningar. Därmed anser vi att det inte nu finns tillräckliga skäl att föreslå en bredare översyn, särskilt som SÖ och UHÄ ser över resultatet av det utredningsuppdraget.

Planeringsramarna på den sociala linjen är baserade på de bedömningar som UHÄ har gjort. Det blir under de närmaste åren anledning att återkomma till denna fråga, sedan vi fått mer underlag från det arbete som nu pågår inom UHÄ kring dimensioneringsfrågorna. Utskottsmajoriteten biträder också regeringens förslag att minska antalet nybörjarplatser på psykologlinjen med 30 till 150.

Därmed, herr talman, yrkar jag avslag på samtliga reservationer i utbildningsutskottets betänkande nr 20 och bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Anf. 111 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Jag skall nöja mig med att i den här repliken ta upp en enda reservation, nämligen reservationen om en avveckling av regionstyrelserna. Vi har tidigare och även i dag sagt att vi sparar rätt mycket pengar på en avveckling. Regionstyrelserna kostar en bra bit över 10 milj. kr. Det har framgått helt klart av debatten att det går alldeles utmärkt att driva en bra utbildning ute i landet, en decentraliserad utbildning på universitet och på olika högskolor, utan att man för den skull har en regional byråkrati.

Det har tidigare – åtminstone ibland – funnits visst intresse på socialdemokratiskt håll för att resonera om en avveckling av regionstyrelserna. Jag vill fråga socialdemokraternas talesman: Finns det inte – mot bakgrund av de

mycket smärtsamma nedskärningar av utbildning och forskning av hög kvalitet som socialdemokraterna varit med om att föreslå och driva igenom i den här kammaren – skäl att ytterligare en omgång fundera över om inte en avveckling av regionstyrelserna kanske skulle vara ett bättre sätt att spara än att lägga ned utbildningar av hög kvalitet?

Anf. 112 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Iris Mårtensson säger att direktantagningskvoten, som vi i reservation nr 3 föreslår skall höjas till 50 %, i verkligheten är betydligt större för flertalet utbildningar. Hon säger att den är över 60 % i många fall. Då frågar jag mig, herr talman: Varför är då motståndet så stort från socialdemokraternas sida mot att höja kvoten till 50 %? Vore det då inte lätt att acceptera våra krav och hjälpa de studerande som på vissa utbildningsvägar möter dessa svårigheter och inte har möjlighet att komma in därför att direktantagningskvoten är lägre än 50 %? Jag skulle gärna vilja att Iris Mårtensson svarade på den frågan. Ert resonemang verkar inte särskilt logiskt.

Vi har inga okynnesreservationer på dataområdet. Tvärtom! Vi är från reservanternas sida utomordentligt oroliga för utvecklingen. Vi saknar den kompetens på datologiområdet som behövs för att föra landets tekniska utveckling vidare på ett tillfredsställande sätt. Vi kan avhjälpa en del av de brister som finns genom att förlänga datologigrenen inom matematikerutbildningen och ge den systemvetenskapliga linjen tillfredsställande resurser och dessutom förlänga den utbildningen med ett år.

Den argumentation som Iris Mårtensson framförde var något av den obotfärdiges förhinder. Utredningar, översyn, UHÄ har tillsatt en arbetsgrupp – det var vad Iris Mårtensson åberopade. Varför får vi inte se litet mer dådkraft i detta avseende? Regeringen framhåller ju så vältaligt sina i och för sig bra satsningar på dataområdet i andra sammanhang. Här har man missat ett mycket viktigt och för utvecklingen helt avgörande område.

Anf. 113 PÅR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Enligt Iris Mårtensson har man tillgodosett vårt krav på en översyn av den tekniska utbildningen. Men om man studerar vad vi föreslagit i vår motion, vilken föranlett reservationen, finner man att vi framför en lång rad konkreta förslag till tänkbara reformer på utvecklingsidan. Vi vill att det skall utgöra ett underlag för nämnda översyn. När det gäller det arbete på detta område som påbörjats inom UHÄ vill jag framhålla att våra önskemål bara tillgodoses i viss utsträckning. Det framgår av vår reservation, vilken jag gissar att Iris Mårtensson har läst med stort intresse. Av reservationen framgår klart och tydligt att våra önskemål, som sagt, inte är helt tillgodosedda.

Vi noterar med tillfredsställelse de insatser som gjorts. Men vi tycker ändå att det behövs en bredare översyn på det här området. Det önskemålet har föranlett vår reservation. Det här är en oerhört viktig fråga. Det handlar om en hel del pengar och hur dessa skall användas. Dessutom handlar det om

många unga människors framtid. Därför tycker jag att man kan kosta på sig den bredare översyn som vi har föreslagit.

När det gäller dataområdet hänvisar Iris Mårtensson och utskottsmajoriteten till propositionen om samordnad datapolitik. Jag håller med om att den proposition som den dåvarande mittenregeringen, med Olof Johansson som huvudansvarig i detta sammanhang, lade fram var en utmärkt proposition. Den var bra i väldigt många avseenden. På det här området går utvecklingen emellertid synnerligen fort. Det är redan två år sedan vi behandlade nämnda proposition här i riksdagen, och utredningsarbetet skedde för ytterligare någon tid sedan. Det finns således anledning att återigen se över utvecklingen på detta område och att beakta vad utvecklingen i framtiden kan komma att kräva. Det borde man kunna kosta på sig. Dataområdet kommer nämligen att vara ett av de viktigaste områdena i framtiden. Vi får inte låta tågen gå medan vi själva sitter på perrongen och väntar.

Anf. 114 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill ställa följande fråga till Iris Mårtensson: Är det för magstarkt att uttala sig för att behovet av teknisk utbildning i Värmland skall beaktas i det fortsatta arbetet? Är det så att UHÄ för Iris Mårtensson i detta avseende är en större auktoritet än de fackliga organisationerna, än de politiska partierna osv.? Jag får hänvisa till det som jag räknade upp i mitt inledningsanförande. Eller – för att vara litet pedagogisk med tanke på att det är en utbildningsdebatt – är det bagaren eller han som kör ut mjölet som bäst vet vilket bröd som skall bakas?

Anf. 115 IRIS MÅRTENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att kommentera Rune Rydén's uttalande om direktantagningskvoten. Jag har tidigare redogjort för hur det förhåller sig i dag. Vi är inte på något sätt kategoriska med tanke på vårt sätt att tänka och vårt handlande. Men, Rune Rydén, om man bryter ut en faktor ur ett stort komplex som detta, vet man inte vad det blir av det hela. Därför anser jag att vi skall låta tillrådesutredningen se över även den här frågan.

Sedan till Pär Granstedt. När det gäller datatekniken kan jag bara säga att vi är eniga om att det är viktigt att högskolans datautbildning uppfyller högt ställda krav, främst med hänsyn till den snabba utvecklingen i dag på dataområdet. I en motion som centern väckt med anledning av kompletteringspropositionen prisas ju regeringen för dess avsikt att öka utbildningsinsatserna i datatekniken.

Jag vill ändå påminna om det som är på gång och det som redan har gjorts. Jag anser alltså inte i dag att det behövs någon bredare översyn. Beträffande det arbete på olika håll som är på gång skall man också samråda med varandra. Jag tror alltså säkert att centern kan se fram emot dessa synpunkter så småningom. Vi får vänta och låta dem som arbetar med dessa frågor fortsätta.

Beträffande vpk och den tekniska utbildningen: Den yrkestekniska högskoleutbildningen i Karlstad har byggts ut under senare år, och i årets

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

budgetproposition föreslås ytterligare 15 nybörjarplatser. Jag anser att en eventuell fortsatt utbyggnad får prövas av regeringen i det årliga budgetarbetet, under förutsättning att det finns erforderligt planeringsunderlag.

Anf. 116 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Iris Mårtensson säger att socialdemokraterna varken är kategoriskt för eller emot en höjning av direktantagningen till 50 % när det gäller studerande till högskolan. Jag tycker att socialdemokraterna borde tänka igenom situationen och höja gränsen nu. Vi vet ju av erfarenhet – det var en av anledningarna till att den aktuella utredningen tillsattes – att det beträffande vissa utbildningsvägar är utomordentligt svårt att komma direkt in från gymnasiet till högskolan, därför att kvoterna inte räcker till.

Sedan vill jag bara till Iris Mårtensson säga: Hon nämnde ingenting om förstärkningen av civilingenjörsutbildningen, ingenting om förlängningen av datologigrenen på matematikerlinjen och ingenting om vad jag sade om den systemvetenskapliga utbildningen. Hennes argument fanns tydligen inte, och de undanflykter som hon tidigare kom med har jag alltså klart kunnat vederlägga.

Anf. 117 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Jag uppfattade inte riktigt Iris Mårtenssons svar på mina frågor om regionstyrelserna.

Jag måste säga att jag tycker det är en något märklig politik som socialdemokraterna för: man lägger fram det ena illa genomtänkta besparingsförslaget efter det andra. Lägg ned tandläkarutbildningen i Göteborg, säger man. Och när det inte går säger man: Lägg ned tandläkarutbildningen i Malmö – och det förslaget lyckades man med nöd och näppe få igenom här i riksdagen, tyvärr. Sedan säger man: Lägg ned läkarutbildningen i Malmö. Det gick inte, men det var ett försök. Man säger vidare: Lägg ned barnomsorgsutbildningarna i Uppsala och Borås. Förslagen haglar alltså, illa genomtänkta och sönderkritiserade.

Men på en viss punkt kupar man handen bestämt – det gäller regionstyrelserna. Därför tycker jag att det finns skäl att svara ordentligt på mina frågor och tala om för människorna ute på de nedläggningshotade orterna varför man gör denna prioritering: regionstyrelserna skall behållas till varje pris – utbildningar av hög kvalitet skall läggas ned. Jag tror att många är intresserade av ett svar på den frågan.

Jag vill vädja till Iris Mårtensson, som en förnuftig företrädare för socialdemokraterna: Öppna en diskussion igen med oss andra om en nedläggning av regionstyrelserna. Jag tror att utbildningen och forskningen skulle tjäna på det.

Anf. 118 IRIS MÅRTENSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har delat upp arbetet på det sättet att det är Bengt Wiklund som skall ta upp den frågeställning som Jörgen Ullenhag har aktualiserat i två omgångar. Om han lugnar sig litet får han säkert svar.

Anf. 119 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! De yrkestekniska högskoleutbildningarna har funnits sedan 1977. Man inledde med en försöksverksamhet, och därefter har de kommit att byggas ut i allt snabbare takt. I förra årets budgetproposition anförde utbildningsministern att hon ansåg det vara önskvärt att öka på utbyggnadstakten. Dittills hade det gällt grupper på 30 varje år – hon ansåg att det var önskvärt att bygga ut ännu snabbare.

I årets budgetproposition föreslås inrättande av en ny processindustriell linje. Den verkstadsindustriella linjen i Karlstad skall få ytterligare 15 platser. Dessutom föreslås införande av en elektronikindustriell linje.

Allt detta kan tyckas väldigt bra. Man måste här ställa frågan: Finns det ett behov av ökad yrkesteknisk utbildning i landet? Säkert är vi alla överens om att svaret på den frågan är ja. Vi moderater har ju visat vårt stora intresse för yrkesutbildning, för yrkesteknisk utbildning, inte minst genom det förslag om en utbyggnad av lärlingsutbildningen som vi envetet för fram. Detta kan ju ses som en påbyggnad i det här hänseendet.

Sedan kommer en annan fråga: I vilken utsträckning vet vi att de utbildningar som nu finns på YTH-sidan verkligen är bra? Hur vet vi att de utbildningar som nu föreslås verkligen är de som är mest påkallade? Det vimlar ju av förslag från många andra små högskolor om införande av just sådana här högskoleutbildningar.

Vi har i det här sammanhanget sagt oss att om det nu finns ett dokumenterat behov av en sådan här yrkesutbildning, finns det samtidigt en mängd frågetecken som gör det påkallat att stanna upp för att klara ut dessa frågetecken och göra en samlad utvärdering av den verksamhet som hittills pågått för att sedan ta ett nytt avstamp för en vettig utbyggnad av denna organisation.

Det hör till saken att de här speciella, yrkesinriktade utbildningarna intar en mycket oklar ställning inom utbildningsutbudet som sådant. Utbildningar som är jämförbara till sin karaktär återfinns ibland inom gymnasieskolan och ibland inom högskolan. Det gemensamma är att de i regel löper på mellan två och tre terminer. YTH-utbildningarna är i de allra flesta fall på tre terminer. Det finns alltså gymnasieutbildningar som är av samma längd.

Det här delade huvudmannskapet är definitivt inte bra. Det gäller att få till stånd en översyn, så att vi vet hur vi skall ha det i framtiden, så att man kan samordna de insatser som görs, inom gymnasieskolans ram och inom högskolans ram. Det kan, när man gjort en sådan här utvärdering, naturligtvis ifrågasättas om möjligen YTH-utbildningarna – de yrkestekniska utbildningarna – verkligen skall ligga inom högskolan, eftersom de är så väsensskilda till sin karaktär jämförda med andra högskoleutbildningar.

Vi menar från moderat sida att det är nödvändigt att nu göra en sådan här samlad utvärdering. Det måste någon gång ske. Vi kan inte bara låta det basa på. Också resultatet av det arbete som hittills har lagts ner av UHÅ bör tas till vara i det här sammanhanget. Vi har också ifrågasatt – och det ligger också i linje med vår omtanke om lärlingsutbildningen – om man inte skulle kunna återinföra någon typ av mästarvärdighet. Det är med utgångspunkt i den

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

samlade utvärderingen som man bör pröva den fortsatta verksamheten. Innan man har utvärderat vad som nu sker, innan man har kommit fram till hur man vill ha det i framtiden anser vi det i högsta grad oklokt att bara basa på och bygga ut.

Vi hade hoppats på en snabb utvärdering ifrån UHÄ:s sida – eller den myndighet man nu föredrar – för att man därefter snabbt skulle kunna återkomma och lägga upp en ordentlig plan för hur denna utbildning skall organiseras för framtiden. Låt mig emellertid än en gång understryka att behovet av en sådan här yrkesinriktad, yrkesteknisk utbildning finns – det vet vi. Det har uttalats av branschorganisationer. Det är helt klart att det finns ett behov. Veterligen behöver inte heller alltför många gå arbetslösa som kommit in på den här linjen. Vi vet emellertid inte exakt hur det blir i framtiden om man bara kör på. Man har kört på i andra hänseenden inom utbildningssektorn. Och vi vet att det i dag går en mängd tandläkare, läkare och andra arbetslösa. Det finns fullt upp med arbetslösa som är utbildade för den offentliga förvaltningens yrken. Vi vill inte att det skall upprepas.

Alltså: Ingen utbyggnad innan man blir på det klara med vad man verkligen vill och har gjort en vettig utvärdering.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 12 och 16.

Anf. 120 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! När man hör Birger Hagård uttala sig i den här frågan får man en bestämd känsla av att han trampar vatten. Han talar om mästarvärdighet. Det finns redan en form av mästarvärdighet, bl. a. inom en del av de utbildningar som återfinns i YTH. Skillnaden är, Birger Hagård, att eleverna erhåller denna mästarvärdighet när de kommer ut i det praktiska yrkeslivet.

Jag kan inte förstå vad det skulle finnas för frågetecken kring exempelvis inrättandet av en verkstadsindustrilinje med inriktning på drift- och underhållsteknik i Karlstad. Som skäl för en sådan kan bl. a. anföras de stora kapitalmängder som har investerats i maskiner och byggnader inom verkstadsindustrin.

Birger Hagård säger att det finns många frågetecken, men han var dålig på att ge exempel på sådana.

Birger Hagård säger också att vi skall ha en vettig utbyggnad av YTH-utbildningarna. Vad är det som är ovettigt nu, Birger Hagård?

Anf. 121 IRIS MÅRTENSSON (s) replik:

Herr talman! Mästarvärdighet är inte en fråga för utbildningsmyndigheten.

Den i reservation 12 behandlade processindustrilinjen är en YTH-utbildning som har föregåtts av ett omfattande utrednings- och planeringsarbete i Västernorrlands län. Jag känner till det. Och det finns ett markant behov inom industrin av ett ökat kunnande på processområdet.

Den snabba utvecklingen på elektronikens område och elektronikens

ökade betydelse är ett faktum, som vi har tagit fasta på. Därför tillstyrker vi att elektronikutbildning skall få inrättas från den 1 januari 1985.

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

Anf. 122 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Både det som framförs av Björn Samuelson och av Iris Mårtensson låter behjärtansvärt. Men om man anser att den utbildning som finns är full med frågetecken och att man vill försöka klara ut hur man skall ha det i framtiden, måste man hejda sig någonstans, innan man går vidare.

Det är förvånande, Iris Mårtensson, att inte socialdemokraterna – som tidigare bara har basat på – vill stanna upp för att klara ut hur man skall ha det i framtiden i denna fråga. Annars är man hur angelägen som helst om att stanna upp – på områden där det verkligen har förekommit utredningar av olika slag och där man skulle kunna gå direkt till handling. Men på detta område har vi alltså haft en försöksverksamhet, som aldrig någonsin har blivit utvärderad.

Björn Samuelson efterlyser frågetecken. Jag skall än en gång upprepa för honom vad jag tidigare sagt.

Det kan väl inte vara bra att vi har ett delat huvudmannaskap, att vi å ena sidan har gymnasieskolan, som anordnar en rad olika utbildningar, som är jämförbara med dem som å andra sidan finns inom högskoleorganisationen? Är det bra att den här utbildningen över huvud taget finns inom högskoleorganisationen? Passar den där? Det vet vi ingenting om. Är den utbildning vi nu ordnar den mest adekvata? Det vet vi inte heller något om.

Som jag förut har sagt framförs också en mängd krav från olika håll i landet på olika typer av utbildning. Men i vilken ordning skall man ta dessa? Vilka är de mest angelägna?

Är inte detta frågetecken tillräckligt, så vet inte jag vad jag skall säga.

Jag skulle också vilja anföra något om mästarvärdigheten.

Mästarvärdigheten är naturligtvis en detalj i sammanhanget men en inte alldeles betydelslös detalj trots allt. Att kunna kröna färdigheten inom ett område med just den gamla anrika hantverkstiteln mästare är någonting som säkert skulle kunna bidra till att öka intresset för sådan här utbildning.

Om Björn Samuelson kan ge mig en ordentlig information om hur det står till i olika detaljer, skall jag gärna ta till mig den informationen. Han säger att mästarvärdigheten finns inom en del av YTH-utbildningen, men sedan säger han att den blir aktuell senare i det praktiska yrkeslivet. Här skulle man hur som helst kunna uppnå någon form av enhetlighet i sammanhanget. Det vore inte omöjligt att föra in mästarvärdigheten.

Vad som nu beslutas, Iris Mårtensson, behöver inte vara någonting som består för all evighet framöver. Om mästarvärdigheten, som Iris Mårtensson säger till skillnad från Björn Samuelson, inte skulle vara någonting för YTH-utbildningen, är den dock någonting som man kan skapa om man så önskar.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Anf. 123 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! När det gäller mästarvärdigheten kanske jag inte uttryckte mig tillräckligt klart. Jag delar Iris Mårtenssons uppfattning att mästarvärdigheten blir aktuell, när man har skaffat sig mer praktik och varit verksam i sitt yrke en längre tid. Då kan man få någon form av mästarvärdighet. Man kan t. ex. utnämnas till maskinmästare efter en viss tid i yrket.

Jag kan inte låta bli att misstänka att moderaterna egentligen vill ta resurser från de mindre högskolorna och ge till de större. Vad sade Birger Hagård i sitt inledningsanförande? Jo, att det vimlar av förslag från de små högskolorna.

Anf. 124 IRIS MÅRTENSSON (s) replik:

Herr talman! Kan vi inte enas om att de minskningar på angivna linjer som moderaterna föreslår bör anstå till dess det finns säkrare indikationer beträffande både efterfrågan på utbildningsplatser och arbetsmarknadssituationen? F. ö. ankommer det på UHÄ att vid behov föreslå åtgärder.

Anf. 125 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Vi kan nog, Iris Mårtensson och Björn Samuelson, komma överens om när en mästarvärdighet skall utdelas. Jag tror att det alldeles säkert är en sådan fråga som kan klaras ut, bara vi blir eniga om att det är bra att mästarvärdigheten finns och att den kan komma såsom ett påbröd efter en genomgången utbildning, när man har varit ute i det praktiska yrkeslivet ett antal år. Det centrala är att vi får tillbaka den gamla känslan för vad det betyder att kunna ett yrke eller ett hantverk ordentligt.

Det är inte fråga om att ta från de mindre högskolorna. Här är det i första hand fråga om att stanna upp och se hur man skall ha det i framtiden. Utbildningsministern har förklarat att denna utbildning skall öka i accelererad takt utan att man har gjort klart för sig hur den skall öka, var den skall öka och vad ökningen skall syfta till. Vi anser att det nu är dags att ange färdriktningen för framtiden.

Det avgörande blir vad man kommer fram till när det gäller hur denna utbildning skall organiseras. Det är i dag ett dubbelt huvudmannaskap. Det råder oro. Utbildningsutbudet är blandat. Här gäller det att skapa en viss ordning, klarhet och reda för framtiden. Detta eftersträvar vi. Någon gång måste man, även om det kan vara impopulärt, slå till bromsarna och säga: Stanna upp och tänk efter innan vi går vidare.

Anf. 126 BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! När jag såg talmansbytet tänkte jag att det var tur att Karl Erik Eriksson satt talman när Björn Samuelson höll sitt inlägg. Han talade om hållkakor och det var väl en dialektal historia jag förstod litet av, för skogen förbinder Värmland med övriga delar av Norrland.

Jag kan instämma med Pär Granstedt att man bör ha samma barmhärtighetsinställning som han och försöka korta av inläggen något i denna sena timme. Men jag kan inte underlåta att till Rune Rydén säga: Varför läsa

innan till det särskilda yttrande som finns i betänkandet? Vi övriga riksdagskolleger, Rune Rydén, kan säkert läsa själva. Det är möjligt att man söker någon politisk vinst, men jag skulle vilja vädja ur barmhärtighetssynpunkt att vi försöker korta av våra inlägg och inte läser innan till vad vi skrivit i trycket i varje fall.

Det betänkande vi nu behandlar tar som tidigare sagts upp en rad förslag rörande högskolan och forskningen. Av antalet reservationer som avgetts till betänkandet uppstår lätt misstanken att det råder mycken och djup oenighet kring de frågor som berörs. Jag vill inledningsvis betona att så inte är fallet. Meningskillnaderna består mest av ytterligare påslag av intagningsplatser i en del utbildningar, samt i några reservationer begäran om översyn och utvärderingar av nu befintligt utbildningsinnehåll.

Då min partikamrat Iris Mårtensson berörde ett antal reservationer som finns i betänkandet, skall jag begränsa mig till några av de kvarvarande.

Jag skall först ta upp frågan om regionstyrelserna. Det har blivit litet besvärligt med debattordningen. Vi hade anmält att vi ville komma efter varandra. Iris Mårtensson och jag. Då hade vi klarat av alla reservationer på en gång. Men nu kom Birger Hagård emellan och då har det blivit så här.

Först den gemensamma reservationen från moderater och folkpartister om avveckling av regionstyrelserna. Jag instämmer med Pär Granstedt om regionstyrelsernas vikt och betydelse i en decentraliserad högskoleutbildning. Det hoppas jag åtminstone Jörgen Ullenhag vill ha. Vi måste på något sätt ha en administration. Vi måste ha någon form av organ för regionalt samband och någon som knyter samman detta arbete. Om det skall vara regionstyrelser eller någonting liknande får vi väl diskutera i framtiden.

Reservanterna talar om besparingar och avbyråkratisering av högskoleväsendet. Duellen mellan Rune Rydén och Pär Granstedt var dock avslöjande. Vi fick åtminstone klart för oss vad moderaterna vill i detta sammanhang och att man inte alls är intresserad av de mindre högskolorna och deras utveckling. Den frågan har ju nyligen behandlats i ett annat av våra betänkanden, nämligen 1983/84:10 där riksdagen fastslog att regionstyrelserna har spelat och fortfarande spelar en viktig roll när det gäller att finna nya former för samverkan mellan olika regionala organ.

Man resonerar som om man skulle spara in alla administrationsmiljonerna det skulle innebära att avveckla regionstyrelserna. Men det måste ju finnas någon annan som gör åtminstone en del av jobbet i varje fall.

Jag tycker att det är litet av demagogi när Jörgen Ullenhag påstår att vi egentligen inte skulle behöva spara in några utbildningsplatser alls om vi avvecklade regionstyrelserna. Jag vill fastslå att det utan tvivel är till gagn, främst för de högskolor som fortfarande är under upp- och utbyggnad, att vi har regionstyrelserna kvar en tid. Sedan får vi diskutera vilka former vi skall ha för samordningsverksamheten i framtiden. Det kanske blir någonting annat. Men någon form av organ måste man ha på detta område. Dessutom avser regeringen att återkomma i fråga om regionstyrelsernas framtida arbetsuppgifter. Det sägs ju i propositionen. Då frågan är under beredning, finns det inget skäl att nu ändra på tidigare ställningstaganden. Därför yrkar

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

jag avslag på reservation 4.

Det är en annan samlad borgerlig reservation som jag vill ta upp, nämligen reservation 5. Det som där berörs har diskuterats flera gånger här. Jag tror att det var Pär Granstedt som ifrågasatte om det var ett misstag av den socialdemokratiska majoriteten att inte öka antalet intagningsplatser på arbetsterapiutbildningen. Varför låta det bli "ett lågvattensmärke"? Pär Granstedt har väl bättre argument. Det är inget misstag. UHÄ har i sin anslagsframställning tagit del av vad Karolinska institutet och regionstyrelsen för Stockholms högskolor har sagt, nämligen att man har velat ha en dubbling av fördjupningskursen i sjukgymnastik och bedömt detta vara särskilt angeläget. Utskottet har också tyckt så. Men det finns inga motsvarande förslag redovisade när det gäller fördjupningskursen i arbetsterapi.

Motionärerna har anfört att några ökade kostnader inte skall uppstå om förslaget genomförs. Vi i utskottsmajoriteten ställer oss tveksamma till ett sådant påstående. Om våra ekonomiska resurser hade varit bättre, skulle frågan kanske ha kunnat få sin lösning i dag genom ett positivt beslut. Men nu har vi haft att välja, och vi har stannat för att föreslå inrättandet av en fördjupningskurs i sjukgymnastikutbildningen. Vi är inte beredda att föreslå inrättandet av den av motionärerna föreslagna fördjupningskursen i arbetsterapi. Därmed yrkar jag avslag på reservation 5.

Utskottsmajoriteten tillstyrker förslaget om 1,3 milj. kr. för kvalitetshöjande åtgärder inom civilingenjörsutbildningen. Men moderaterna nöjer sig inte med detta, utan spär på ytterligare i sin reservation 9. Jag yrkar kort och gott avslag på den reservationen med hänvisning till att det är ett gott tillskott som föreslås av utskottsmajoriteten.

Centern föreslår i sin reservation 10 att en samhällsplanerarlinje inrättas den 1 juli 1984. Utskottsmajoriteten menar att det är en angelägen utbildning. Men då det ekonomiska läget är som det är, tycker vi att frågan bör och får prövas i anslutning till det kommande budgetarbetet. Det är en sund och god princip att arbeta efter. Därmed yrkar jag avslag på reservation 10.

Moderata samlingspartiet utger sig ofta för att vara "sparare" och värnare av samhällsekonomin, som om andra partier inte skulle vara det. Ofta får vi höra uttryck som: Vi moderater vill spara mera än regeringen. Därför måste man med en lätt höjning av ögonbrynen fråga sig om det är slut på sparivern när man hör Rune Rydén räkna upp var han vill ha påslag. Så är fallet med förslaget om en fyraårig datologgren inom matematikutbildningen. Motionärerna vill anvisa ytterligare medel. Det finns redan nu möjlighet att inrätta den av motionärerna föreslagna fyraåriga datologgrenen. När det gäller medelsanvisningen tycker utskottsmajoriteten att om det nu är så angeläget får frågan om en framtida förstärkning prövas i regeringens årliga budgetarbete. Därför yrkar jag avslag på reservation 11.

Ett annat, näraliggande område berörs i den gemensamma borgerliga reservationen 19 rörande den systemvetenskapliga linjens längd och organisation. Utbildningsministern och motionärerna är ju eniga om att det är

viktigt att göra en insats för att förbättra denna utbildning. Men den ekonomiska situationen är i dag inte sådan att det är möjligt att förverkliga denna på sätt som föreslagits i motionerna och reservationen. Därför yrkar jag avslag.

Reservationerna 20 av moderaterna och 21 av moderaterna och folkpartisterna, som rör planeringsramarna och resursförstärkning för ekonom- och juristlinjerna, är båda exempel på vad jag inledningsvis nämnde om påspädning – inte så mycket innovationer. Utskottsmajoritetens förslag överensstämmer väl med UHÄ:s beräkningar om efterfrågan på arbetsmarknaden när det gäller ekonomlinjen. Detsamma är förhållandet vad gäller juristlinjen, och jag yrkar med den korta motiveringen avslag på de båda reservationerna.

Herr talman! Liksom jag kort nämnde det inledningsvis, vill jag avslutningsvis understryka följande. När jag har läst reservationerna till detta betänkande blir jag ännu mer övertygad om att det inte är mycket av principer som skiljer oss i dessa frågor, utan fastmer olika meningar om prioriteringar av knappa resurser. I vissa fall vill utskottsmajoriteten ”skynda långsammare”. Man vill med andra ord avvakta beredningar och aviserade förslag som kommer inom en inte alltför avlägsen framtid. Jag tycker det är en god regel att arbeta efter den metoden. Det är en regel som vi ofta arbetar efter inom utbildningsfrågorna. Det är ju ändå kvaliteten inför framtiden som är viktig.

Herr talman! Med det anförda vill även jag yrka bifall till alla punkter i utskottets hemställan och avslag på de till betänkandet avgivna reservationerna.

Anf. 127 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Det finns ändå en viktig principiell skillnad, Bengt Wiklund, mellan hur vi från folkpartiets sida ser på högskolan och hur man från socialdemokratisk sida ser på högskolan. Vi tycker på liberalt håll att man skall göra allt man kan för att få starka, självständiga högskolor och universitet, som själva fattar riktiga beslut, och vi tycker att man skall minska på centrala och regionala byråkratier. Där finns en viktig principiell skillnad.

Jag gav i min förra replik en rad exempel på, som jag tyckte, illa genomtänkta förslag om nedläggning av utbildningar av hög kvalitet och forskning av hög kvalitet. Jag pekade på förslag från regeringen om nedläggning av tandläkarutbildningen i Göteborg, förslag om nedläggning av läkarutbildningen i Malmö, förslag om nedläggning av tandläkarutbildningen i Malmö och förslag om nedläggning av barnomsorgsutbildningarna i Uppsala och Borås.

Jag nämnde inte, men jag gör det gärna nu, att man heller inte har dragit sig för att lägga fram sparförslag som drabbar jämställdheten, när man ville återinföra äktamakeprövningen i studiemedelssystemet. Visserligen gav riksdagen bakläxa på det förslaget, men det visade att man är beredd att gå mycket långt och även att lägga fram illa genomtänkta förslag.

Då är det inte så konstigt att många människor ute på universiteten och

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

högskolorna frågar sig: Är det inte i detta perspektiv rimligt att också socialdemokraterna börjar fundera över om man inte t. o. m. skulle kunna tänka sig att spara på regionstyrelserna? Tänk, jag tror att de som nu fortfarande finns kvar på tandläkarhögskolan i Malmö tycker det, och jag vet att det är många, många andra som tycker det. Därför vädjade jag till Iris Mårtensson – och jag gör det också till Bengt Wiklund, som jag känner som en förnuftig företrädare för socialdemokraterna – att ta upp resonemang med oss om att överväga också en avveckling av regionstyrelserna. Och till min glädje fann jag i Bengt Wiklunds svar en viss sådan öppning. Bengt Wiklund sade ju faktiskt att man skall ha någon form av samverkan om man nu inte har regionstyrelserna. Det fanns en viss öppning för resonemang, och det noterar jag med stor tillfredsställelse.

Jag vill då lämna ett konstruktivt bidrag till diskussionen om vad man kunde tänka sig i stället: Man kan ju ha samråd mellan universiteten och högskolorna i en region utan att man behöver ha regionala byråkratier. Det är fullt möjligt att ha ett vettigt samråd utan att ha regionala byråkratier.

Sedan tycker jag nog att alla som funderar över det här skulle titta ut över våra gränser och ställa frågan: Vad beror det på att inte andra länder har skyndat sig att inrätta regionstyrelser? Det går ju utmärkt att driva decentraliserad utbildning i land efter land – det gjorde det också i Sverige tidigare – utan att man har regionstyrelser.

Anf. 128 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vill till Bengt Wiklund, som talade mycket varmt för regionstyrelserna, säga: Nämn en enda uppgift som inte kan göras av någon annan instans inom universitetsvärlden! Regionstyrelserna administrerar – för att bara ta ett exempel – LIE-anlagen. Det kan mycket väl skötas av andra instanser.

Bengt Wiklund sade att vi inte alls är intresserade av de mindre högskolorna och deras utveckling. Det är inte sant, Bengt Wiklund – det är vi visst! Men vi vill ha en helt annan organisation än den Bengt Wiklund talar för och än den rådande. Vi är oroade över att administrationskostnaderna tar en alltför stor del av anlagen till de små högskolorna. De kanske har regionalpolitiska fördelar, men utbildningen har definitivt haft problem på de mindre högskolorna. Vi tänker på kvaliteten, vi tänker på svårigheter när det gäller forskningsanknytningen. Det vore betydligt bättre att pröva andra organisationsformer.

Låt mig, herr talman, anföra två exempel.

I Norrköping finns det 1 500 studenter, där finns en vaktmästare, där finns studievägledare och kanske någon övrig personal, i övrigt administreras hela den enheten från Linköping, och det fungerar alldeles utmärkt. Det är inte byråkratin som gör undervisningen effektiv, utan det hänger på undervisningen!

Halmstad fungerade alldeles utmärkt innan den enheten blev en självständig högskola. Att den fick den ställningen har inte inneburit några större förändringar; däremot har administrationen ökat ytterligare.

Sedan kom Bengt Wiklund in på våra satsningar på det datatekniska området och sade: Det verkar som om moderaterna inte vill spara. Jo, det vill vi visst, Bengt Wiklund, och det vet Bengt Wiklund att vi vill göra på många områden. Men vi måste också vara på det klara med att för att föra utvecklingen framåt måste man vara beredd att satsa på en del områden. Det verkar inte som om Bengt Wiklund skulle vara beredd till det; han låter mera som en kamrerare som tittar på alla poster på exakt samma sätt. Jag tycker att han skulle lyssna på framtidsministern Ingvar Carlsson, som har större förståelse för utvecklingen på det här området. Systemvetenskapliga utbildningen och utbildningen på datalogigrenen är mycket viktiga utbildningar på det här området.

Jag tycker att Bengt Wiklund skulle ha en öppnare attityd till den här frågan och inte vara lika gnällig som när det gäller det särskilda yttrandet. Jag vill att Bengt Wiklund sedan jämför det särskilda yttrandet med vad jag sade i debatten.

Anf. 129 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Bengt Wiklund provocerade upp mig i replik genom att hävda att det var ett lågvattenmärke när jag ifrågasatte om det var ett misstag att inte regeringen hade föreslagit en dubbling av arbetsterapeututbildningen lika väl som av sjuksköterskeutbildningen. Det visar, herr talman, att otäck är världens lön. Vi har trots ivrigt letande inte lyckats hitta några bärande, sakliga skäl för att inte föreslå en dubbling också av arbetsterapeututbildningen. Följaktligen trodde vi faktiskt att det kunde ha skett ett misstag och att förslaget kommit bort på vägen, och vi ville välvilligt hjälpa till med att rätta till det genom att motionsvägen föra fram detta förslag.

Några egentligen bärande skäl för att inte dubblera arbetsterapeututbildningen har inte heller sedan dess kommit fram, och det var därför jag fortfarande hoppades att det var ett misstag som hade blivit begånget. Nu hävdar Bengt Wiklund att det inte är något misstag utan ett väl genomtänkt förslag av socialdemokraterna; man vill inte prioritera arbetsterapeututbildningen – man tycker inte att den är så viktig. Då får jag naturligtvis notera att det ligger till på det sättet, och det är bara att beklaga.

När det gäller den förlängning och kvalitetsförstärkning av den systemvetenskapliga linjen som vi föreslagit menar Bengt Wiklund att detta är omöjligt av statsfinansiella skäl, trots att även socialdemokraterna tycker att denna utbildning är väldigt viktig. Nu kostar detta en miljon, och det är klart att det är stora pengar i både min och Bengt Wiklunds plånbok. Men när det gäller statsfinanserna vet vi båda att de varken står eller faller med denna miljon. Det går alltså inte att hävda att det finns något absolut statsfinansiellt hinder att vidta denna åtgärd. Vad det handlar om är prioriteringar. Det handlar om vad man anser vara viktigt och vad man anser vara mindre viktigt. Det är då bara att konstatera att majoriteten inte anser att denna satsning på en mycket viktig framtidsutbildning är betydelsefull nog för att satsa denna miljon. Jag tycker att det då är bättre att man från majoritetens sida erkänner det och konstaterar att man inte tycker att detta är viktigt nog, i stället för att

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

hävda att det skulle finnas några absoluta statsfinansiella hinder för just denna miljon av alla miljoner.

Sedan måste jag nog i likhet med Jörgen Ullenhag konstatera att det var litet glidningar i Bengt Wiklunds tal när det gällde regionstyrelsen. Till skillnad från Jörgen Ullenhag gör jag det naturligtvis med ett betydande mått av oro. Är det så att socialdemokraterna här är på glid eller står ni fast vid regionstyrelserna? Här behövs ett klart besked.

Anf. 130 BENGT WIKLUND (s) replik:

Herr talman! Först till Pär Granstedt och resonemanget om misstag. Jag betecknade visserligen Pär Granstedts tal om misstag som ett lågvattenmärke, men nu är jag övertygad om att Pär Granstedt är övertygad om att det är ett misstag, och då får väl den diskussionen stå för vad den är.

Det är klart att man kan tala om en miljon hit eller dit. Reservanterna från olika håll har här velat dra ned på vissa håll men öka på andra. Om man lägger den ena miljonen till den andra, så kan det tillsammans bli några miljoner.

När det gäller regionstyrelserna sade jag klart och tydligt ifrån att vi f. n. inte är för någon ändring i detta sammanhang. Regionstyrelserna fyller ett mycket aktuellt behov hos de små högskoleenheter som håller på att byggas upp eller byggas ut. Jag slog inte igen dörren, och jag håller fortfarande dörren öppen för att vi om några år när vi fått erfarenheter på detta område kan vilja ha någon annan form av regionalt organ. Däremot är jag absolut motståndare till det resonemang som exempelvis moderaterna och Rune Rydén för, när de säger att högskolan i Halmstad kan administreras på ett annat sätt, precis som om det inte skulle kosta någonting att administrera högskoleverksamheten i Halmstad om det sker i Lund jämfört med att administrationen sköts av en rektor vid Halmstads högskola. Vi kan inte föra resonemanget på det sättet. Det var i det avseendet som jag menade att Jörgen Ullenhag var litet demagogisk. Om han säger att administrationen i regionstyrelserna kostar 10 miljoner och att en indragning av regionstyrelserna medför att vi får 10 miljoner som kan utnyttjas till intagningsplatser, är det ett fullständigt felaktigt resonemang, eftersom det ändå behövs någon form av administration.

Jag skulle vilja att både Rune Rydén och Jörgen Ullenhag gav sig ut och missionerade vid universiteten. Där finns det säkerligen en hel del att göra för er som rör er i dessa världar. Försök att studera den administration som man har där och som man försvarar till sista man eller kvinna – man vågar inte släppa ifrån sig någonting.

Jag tycker att det är ett otillständigt resonemang man för när man i dag ger sig på regionstyrelserna och säger att om vi inte hade haft regionstyrelserna hade vi inte behövt spara in några utbildningsplatser. Det är inte säkert att vi behöver spara av ekonomiska skäl, utan det kan behövas exempelvis av de skäl som Birger Hagård berörde. Vi kanske måste disponera om inom utbildningsväsendet. Det är ju det som diskussionen har rört sig om när det gällt utbyggnaden av verksamheten på YTH-området.

Jag tycker att det är bättre att vi för resonemang på sådan basis än att plädera demagogiskt på det sätt som Jörgen Ullenhag gör.

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

Anf. 131 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Jag skall uppmana Bengt Wiklund att mycket noggrant läsa snabbprotokollet efteråt. Då kommer Bengt Wiklund att finna att jag inte alls har sagt det som han påstår att jag har sagt.

Jag har inte menat att man totalt sett skulle undvika nedläggningar av utbildningsplatser, om man skulle dra in regionstyrelser. Däremot har jag sagt att om utbildning och forskning av hög kvalitet drabbas när man spar in pengar, är det rimligt att man funderar över om man inte också kan spara på regionstyrelserna. Det tar nog längre tid än ett år att spara 10 miljoner, men det är klart att man sparar pengar när man avvecklar en regional byråkrati.

Bengt Wiklund svarade inte på frågan hur det kan komma sig att blott Sverige svenska regionstyrelser har. Vad är anledningen till att man, enligt samstämmiga vittnesbörd, i land efter land – med goda resultat – bedriver decentraliserad utbildning och forskning, utan att man där har en aning om vad en regionstyrelse är?

Jag vill trots allt ta fasta på Bengt Wiklunds första inlägg, där han gav en öppning, något som också Pär Granstedt mycket riktigt hänvisade till. Bengt Wiklund sade att det finns andra tänkbara alternativ. Jag menar att man kan ha ett regionalt samråd utan att man har en regional byråkrati. Man får en bättre effekt om man sparar pengar, och det tycker jag är bra.

Nu tror jag att detta kommer att växa fram mycket av sig självt. Även de som från början tyckte att regionstyrelserna fyllde en uppgift, inte minst med tanke på de små högskolorna, kommer enligt vad jag tror att – i det besvärliga ekonomiska läge som vi har, där en rad besparingsförslag framläggs – säga sig att det är rimligt att sätta upp regionstyrelserna ganska högt på sparlistan.

Jag noterar till sist, herr talman, ändå det hoppfulla i den öppning som Bengt Wiklund gav här. Jag hoppas att han inte i sin sista replik kommer att stänga den dörr som han öppnade i sin första.

Anf. 132 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Jag skulle till Bengt Wiklund vilja säga: Slå inte igen dörren när det gäller diskussionen om regionstyrelserna, utan öppna den i stället på vid gavel! Vi tycker från moderata samlingspartiets sida att man skall ompröva frågan om regionstyrelserna. Var vi står är helt klart: vi vill att de skall bort. Men vi hoppas att socialdemokraterna kan tänka sig att ändra sin uppfattning på det här området.

Vi tycker vidare att resurserna inte överallt utnyttjas optimalt när det gäller de mindre högskolornas administration. Vi är övertygade om att man skulle få en bättre och flexiblare utbildning på de mindre högskoleorterna, om de kunde administreras från annat håll.

Bengt Wiklund säger: Ge er ut och missionera på de mindre högskolorna! Jag vill till Bengt Wiklund säga att jag t. ex. var med – kanske kan det kallas att missionera på en mindre högskola – när Växjöfilialen byggdes upp. Jag

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

undervisade själv på denna under de första åren och pendlade mellan Lund och Växjö. Jag tycker att kvaliteten på utbildningen i Växjö under den tiden var likvärdig med den som meddelades i Lund. Dessutom hade man, om man hade fortsatt på det sättet, kunnat offerera utbildningar av samma bredd och omfattning som i Lund. Nu är man fastlåst vid de resurser som är knutna till filialen i Växjö.

Bengt Wiklund gav vidare inga kommentarer i frågan om de datatekniska utbildningarna. Det är tydligen så att Bengt Wiklund endast har kamerala synpunkter på den frågan och egentligen accepterar att utbildningarna behöver förstärkas.

Anf. 133 BENGT WIKLUND (s) replik:

Herr talman! Det sista som Rune Rydén frågade efter gav jag besked om i inledningsanförandet. Jag tänker inte upprepa det en gång till.

Sade jag verkligen, Rune Rydén, att ni skulle ut och missionera på de små högskolorna? Då sade jag fel. Jag tyckte att jag sade att ni skulle ut och missionera på universiteten. Det är där som det finns mycket att titta på när det gäller administration. Om jag förra gången sade "de små högskolorna", förstår var och en som har lyssnat till denna debatt att jag sade fel. Det är på universiteten, mina två herrar debattörer, som ni skall ut och missionera. På universiteten brukar ni ju vara, så där skulle ni kunna titta litet på den administrativa ordningen.

Slutligen några ord om resonemanget om de självständiga högskoleenheterna, Jörgen Ullenhag. Det är inget monopol för folkpartiet. Vi vill också ha små, självständiga högskoleenheter. Men låt mig fråga: Skall det inte vara någon form av samordning? Om man menar att det skall vara en samordning men tar bort regionstyrelserna, finns det bara universiteten kvar.

Jag kommer inte att slå igen dörren. Jag menar att vi kan fortsätta att föra en diskussion i framtiden, när de små högskolorna har blivit tillräckligt upp- och utbyggda, så att de kan stå för sig själva. Jag vill kalla det för ett fräckt påstående från Rune Rydéns sida när han säger att administrationen på de små högskolorna är så mycket dyrbarare än administrationen inom universitetsvärlden i övrigt. Det påståendet från Rune Rydéns sida tillbakavisar jag bestämt – det är fel.

Jag menar att vi måste slå vakt om de verkligt små högskoleenheterna, men jag förstår vad ni är ute efter. Ni har inget intresse av att regionalisera denna verksamhet. Jag hoppas att Pär Granstedt nu förstår att jag och socialdemokratin inte har något annat intresse än det som vi är överens om, nämligen att regionalisera högskoleutbildningen.

Talmannen anmälde att Jörgen Ullenhag och Rune Rydén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 134 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag nog inte kommer att behöva använda mer än knappt hälften av den tid som jag är antecknad för.

I motion 1983/84:1694 om teckenspråkstolkning för döva studerande inom den högre utbildningen har vi motionärer hemställt att riksdagen begär att regeringen uppdrar åt UHÄ att snarast utreda frågan om kostnaderna för teckenspråkstolkning för döva studerande inom den högre utbildningen.

Utskottet, som hänvisar till handikappstödet såsom finansieringskälla för teckenspråkstolkning inom högskolan, kan inte finna att det behövs någon särskild utredning av den typ som vi begär.

Utskottet har rätt så långt, herr talman, att det är så som situationen ser ut i dag. Samtidigt är det just denna form av finansiering som vi i vår motion ställer oss tveksamma till. Skall verkligen medlen för finansieringen av tjänster för teckenspråkstolkare, som ställs till de dövas förfogande, tas ur handikappanslaget?

Stockholms universitet arbetar och planerar med målsättningen att i framtiden kunna fungera som ett nordiskt dövuniversitet, dvs. ge utbildning för döva, inte bara från Sverige utan även från våra nordiska grannländer.

Det är självklart att en sådan utveckling kommer att ta tid. Med hittillsvarande uppläggning kräver kurserna lärare som både är kompetenta i sina ämnen och har kompetens i teckenspråk. I de allra flesta fall kan man i framtiden inte räkna med detta, framför allt inte i en situation då det är realistiskt att förvänta allt högre krav på högskoleutbildning också från de hörselhandikappade.

I den situationen fordras god tillgång på kvalificerade teckenspråkstolkare. Tjänster för teckenspråkstolkare blir därmed nödvändiga.

Jag vet att frågan f. n. diskuteras inom UHÄ och att visst enkätmaterial i dagarna har utsänts till högskolan.

Herr talman! Jag har därför i dag inte något eget yrkande, utan tar för givet att situationen för teckenspråkstolkning kommer att bli föremål för – låt mig kalla det en positionsframflyttning vad beträffar budgetbehandlingen inom olika planeringsinstanser.

Herr talman! Jag skall nu ta upp min andra motion i dag. I januari väcktes också en gemensam motion av ledamöter från moderata samlingspartiet, centern och folkpartiet angående lokalisering till Stockholm av en datavetenskaplig linje. En motion med samma syfte väcktes f. ö. också från socialdemokratiskt håll. I UHÄ:s anslagsframställning begärdes att en sådan linje skulle inrättas i Stockholm. Regeringen frångick i budgetpropositionen UHÄ:s förslag.

60–70 % av landets data- och elektronikindustri återfinns i dag i Stockholmsregionen. Förutsättningar bör finnas för ett internationellt konkurrenskraftigt centrum. Men det fordras naturligtvis gynnsamma betingelser för forskning och utbildning.

Regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion har, bl. a. mot bakgrund av den akuta bristsituationen när det gäller datautbildade i regionen, genom en arbetsgrupp, bestående av företrädare för bl. a. Tekniska högskolan, Stockholms universitet och avnämare inom såväl industri som offentlig förvaltning, företagit en allmän översyn av behovet av utbildningsinsatser inom området. Vid en uppvaktning hos utbildningsministern i höstas presenterade

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

regionstyrelsen arbetsgruppens förslag till åtgärder. Det fortsatta planeringsarbetet försiggår med högsta prioritet inom regionstyrelsen, Teknis, universitetet och Stockholms kommun.

Inrättandet av datavetenskaplig linje i Stockholmsregionen i enlighet med UHÄ:s förslag framstår i dag som utomordentligt angeläget. En fördröjning av linjens inrättande kommer att ytterligare försvåra datateknikens kommande utveckling i regionen. Regionen kommer att sakna kvalificerad utbildning och kompetens i ett av de viktigaste av datateknikens fackområden.

Herr talman! Jag måste understryka att vi i dag i Stockholmsregionen icke har någon som helst utbildningsplats inom det datavetenskapliga området, och det är det som är beklagligt. Det är inte så att vi försöker få platser till oss som bättre behövs på annan högskola.

Vi har i dag inte funnit det meningsfullt att ställa ett eget yrkande mot ett enigt utskott. Men vi kan inte underlåta att hävda att regeringens förslag att inte inrätta denna datavetenskapliga linje i vår region rimmar mycket illa med den centrala roll som givits datautbildning och forskning både i årets budgetproposition och i utbildningsutskottets betänkande. Framtiden lär med all önskvärd tydlighet påvisa behovet av en sådan utbildning inte minst i Stockholmsregionen.

Låt mig sluta, herr talman, med att nämna att jag när det gällde YTH-utbildningen hörde Iris Mårtensson i en replik till Birger Hagård säga att hon ville avvakta vad UHÄ kommit fram till. Hon ansåg tydligen att UHÄ hade gjort en bedömning, och hon ville gärna lita till denna. Låt mig då bara hoppas, Iris Mårtensson, att eftersom UHÄ lade fram förslag i år om denna utbildning förlagd till Stockholm och som, såvitt jag förstår, återkommer nästa år, kommer vi att få stöd från Iris Mårtenssons sida.

Anf. 135 IRIS MÅRTENSSON (s) replik:

Herr talman! I budgetpropositionen, bil. 10, och den forskningspolitiska propositionen tas frågan upp om möjligheterna till arbetsfördelning inom högskolan avseende utbildning, forskning och forskarutbildning. Särskilt framhålls då vikten av att frågan om arbetsfördelning prövas noga, där det finns två eller flera högskoleenheter inom ett begränsat geografiskt område. Vidare pekas det på att möjligheterna till en mer systematisk arbetsfördelning mellan högskoleenheterna i Stockholm-Uppsalaområdet bör uppmärksammas särskilt. Bl. a. som ett led i en sådan arbetsfördelning föreslås i budgetpropositionen att datavetenskapliga linjen i Uppsala får ytterligare 30 nybörjarplatser, i stället för att linjen nylokaliseras till Stockholm. Mot bakgrund av den basorganisation som redan finns i Uppsala kostar 30 platser i Uppsala i dag 276 000 kr., mot ca 700 000 kr. vid en förläggning till Stockholm.

Anf. 136 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Jag tänker inte förlänga debatten genom att gå i svaromål, men jag konstaterar att Iris Mårtensson i sin replik till Birger Hagård när det

gäller YTH litade helt på UHÄ:s bedömning. Hon hänvisade till den och sade att man skulle avvakta den. Men när jag hänvisar till UHÄ:s bedömning, då är den inte relevant. Det är det som är skillnaden.

Anf. 137 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag inte tänker utnyttja den angivna taletiden. Jag vill bara ställa en kort fråga till någon företrädare för utskottet med anledning av utskottets yttrande över motion 990, som rör kontors- och distributionsutbildning.

Utskottet har avstyrkt motionen med hänvisning till den befintliga handels- och distributionslinjen omfattande 60 poäng, som är en allmän utbildningslinje inom ramen för YTH. Även vid behandlingen av en tidigare motion med i huvudsak samma yrkande hänvisade utskottet till den befintliga handels- och distributionslinjen. Dessutom betonade utskottet då att YTH i mycket liten omfattning riktar sig till yrkesverksamma kvinnor, att datatekniken i hög grad berör yrkesområden inom handel och kontor och att de anställda där till övervägande delen är kvinnor med kortare yrkesutbildning och i lägre befattningar. Utskottet påpekade också att vidareutbildningsmöjligheterna för dessa var nästan obefintliga och rekryteringsunderlaget därför mycket stort.

Vidare hänvisade utskottet till kommande propositioner – forskningspropositionen och propositionen om samordnad datapolitik. I dessa har man ytterligare understrukt att stora utbildningsinsatser kommer att krävas på grund av förändringarna inom dataområdet. Slutligen hänvisade utskottet vid den tidigare behandlingen till att UHÄ skulle redovisa när behov av den här utbildningen kunde anses föreligga.

Jag tycker det är mycket värdefullt att utskottet var positivt till att tillgodose behovet av utbildning för dessa stora grupper kvinnor, framför allt inom yrken som nu kommer att förändras på grund av utvecklingen inom dataområdet. Jag vill bara fråga om utskottet nu gör samma bedömning när det gäller angelägenheten av att utbildningen kommer till stånd och om utskottet även nu vill hänvisa till att UHÄ får redovisa när behov av utbildningen kan anses föreligga. Min fråga gäller alltså om utskottet har ändrat uppfattning på den här punkten.

Anf. 138 BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag skall mycket kortfattat svara Ing-Marie Hansson: Vi har inte ändrat uppfattning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (antalet nybörjarplatser inom högskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Linnea Hörlén – bifölls med acklamation.

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Mom. 8 (tillträde till grundläggande högskoleutbildning)

Först biträdde reservation 3 av Per Unckel m. fl. – som ställdes mot reservation 2 av Linnea Hörlén – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 214 röster mot 79 för reservation 3 av Per Unckel m. fl. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 3

Mom. 1 (avveckling av regionstyrelserna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 7

Mom. 2 (utökning av antalet platser i fördjupningskurs i arbetsterapi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 8

Mom. 1 (översyn av den tekniska högskoleutbildningen)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 49 för reservation 8 av Pär Granstedt och Larz Johansson.

Mom. 2 (förstärkning av per capita-resurserna för civilingenjörslinjerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (en samhällsplanerarlinje)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (matematikerlinjens dataloggren)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11–14 (utvärdering av YTH, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (yrkesteknisk högskoleutbildning vid högskolan i Karlstad)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 18 för reservation 13 av Björn Samuelson. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (yrkesteknisk högskoleutbildning m. m. i Hultsfred)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 20 för reservation 14 av Björn Samuelson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (yrkesteknisk högskoleutbildning inom verkstadsteknik med inriktning mot produktionssystem lokaliserad till Södertälje)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 32 för reservation 15 av Pär Granstedt och Björn Samuelson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 24 (lokalisering av utbildning inom området fastighets- och bostadsförvaltning till högskolan i Gävle-Sandviken)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 23 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1724 av Bertil Måbrink och Tore Claeson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 9

Mom. 1 (översyn av datautbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (systemvetenskapliga linjens längd, organisation m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (planeringsramar för ekonomlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (resursförstärkning för ekonomlinjen och juristlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (planeringsramar för sociala linjen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 23 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 22 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 9 (planeringsramar för psykologlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (planeringsramar för förvaltningslinjen och linjen för personal- och arbetslivsfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Vissa anslag till
grundläggande
högskoleutbildning
m. m.*

Torsdagen den
24 maj 1984

Ändring i
sekretesslagen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:29 om ändring i sekretesslagen (1980:100) (prop. 1983/84:142 delvis).

Anf. 139 OVE ERIKSSON (m):

Herr talman! Den del av proposition 1983/84:142 som omfattar en ändring i sekretesslagen har behandlats av konstitutionsutskottet och redovisas i utskottets betänkande 1983/84:29. I propositionen föreslås vidgade befogenheter för myndigheter att utan hinder av sekretess lämna uppgifter om misstankar om brott till polis och åklagare. Ändringarna i sekretesslagen är ett led i kampen mot ekonomisk brottslighet, narkotikabrott och grövre våldsbrott.

I all sekretesslagstiftning gäller att skapa en lämplig avvägning mellan skydds- och offentlighetsintressena. För oss moderater är skyddet av den personliga integriteten av stort för att inte säga omistligt värde. Med tanke på de allvarliga brott det här är fråga om, finner vi dock att samhällets intresse av att bekämpa denna typ av brottslighet är så stort att det överväger skyddsintresset. Vi biträder alltså i stort den relativt måttfulla sänkning av sekretessgraden som föreslås i propositionen, och jag kan i princip yrka bifall till hemställan i betänkandet i detta avseende.

Propositionens förslag om ändrad sekretesslag har endast föranlett tre motioner och har i utskottet inte lett till några större meningsskiljaktigheter. I betänkandet behandlas också motioner om sekretess som väckts under allmänna motionstiden, och jag kommer, herr talman, i fortsättningen av mitt anförande endast att uppehålla mig vid de synpunkter som framförts i reservationer av de moderata företrädarna i utskottet.

I reservation 2 fastslås att beslut att lämna ut uppgifter om brott eller misstänkta brott skall fattas av myndigheten och inte av enskild tjänsteman. Liknande tankegångar finns i BRÅ-gruppens förslag, som ligger till grund för propositionen. I praktiken borde en sådan beslutsordning som reservanterna förordar fungera så, att beslutet fattas av ett särskilt organ eller en speciell befattningshavare med behörighet att företräda myndigheten. Det är både ett förmodande och en förhoppning att den föreslagna ändringen av sekretesslagen inte skall leda till att alltför många ärenden skall bli föremål för vidare rapportering. För likformig behandling och för undvikande av felaktigt uppgiftslämnande är det rimligt att rutinerna formaliseras som föreslagits i reservation 2. Jag ber att få yrka bifall till denna.

Ett område där sekretessen av hävd har en högre dignitet än annorstädes är sjukvården, säkerhets- och försvarsfrågorna möjligen undantagna.

Alla människor som söker vård har varit vana vid att alla uppgifter som hanteras inom vårdlagen varit strängt förtroliga. Personalen har varit lojal och sett det som en hederssak att sekretessen upprätthållits hundra procentigt. Naturligtvis skulle jag kunna säga att detta förhållande råder också i dag. Men det finns några störande inslag i den här bilden.

Det ena är den tilltagande datoriseringen av patientuppgifter. På bildskär-

marna lyser nu allt oftare känslig information om patienternas sjukdomstillstånd och behandlingsprogram. Datorerna gör det allt svårare, trots all sekretesslagstiftning, att skydda integriteten. Den andra faktorn som kan göra sekretessen på hälso- och sjukvårdsområdet mindre säker är att praktikanter och elever, som i stor omfattning vistas på vårdinrättningarna, inte omfattas av reglerna om tystnadsplikt i sekretesslagen.

Motionären Gunnar Biörck i Värmdö och de moderata reservanterna finner det otillfredsställande att myndigheterna skall behöva utfärda speciella förbehåll för att elever och praktikanter skall omfattas av tystnadsplikten. Inte minst är det ett administrativt problem, eftersom det rör sig om ett mycket stort antal elever. Jag instämmer i motionsyrkandet att riksdagen skall hemställa om utredning och förslag till regler om tystnadsplikt för elever som deltar i offentlig verksamhet och yrkar därmed bifall till reservation 4.

Björn Körlof och Bertil Lidgard har i en motion yrkat sekretess för register över vapeninnehav. Motionärerna menar att de i dag öppna registren över vilka som äger och kan förmodas förvara vapen i sina hem kan utnyttjas i förberedelserna för brott. Om så sker har inte utretts, men det är oomtvistat att alla slags vapen är mycket attraktivt stöldgods.

Det är också helt klart att det, även om vapnen förvaras enligt givna anvisningar, är lätt för vapentjuvar försedda med lämpliga verktyg att komma över vapen. Mestadels är det hagelgevär som stjäls, men det är svårt att tro att dessa vapen kommer till användning vid harjakt. Att sälja vapen till seriösa jägare är omöjligt. Alltså återstår användning vid nya grövre brott, kanske väpnade rån och grova våldsbrott. Detta bör alltså på alla sätt försvåras, och motionärerna har påpekat ett led i brottskedjan som inte är försumbart.

Med anledning av behandlingen av en liknande motion yttrade rikspolisstyrelsen 1982 följande:

”Mot bakgrund av den oroväckande omfattning av vapenstölder som för närvarande råder i vårt land, anser Rikspolisstyrelsen liksom motionären att det är otillfredsställande att polismyndigheternas vapenregister är offentliga. Rikspolisstyrelsen ställer sig bakom förslaget att vapenlagens och sekretesslagens regler får sådant innehåll att register över enskildas vapeninnehav sekretessbeläggs.”

Rikspolisstyrelsen har beretts tillfälle att yttra sig också över den motion som vi nu behandlar och meddelar att man vidhåller de synpunkter som framfördes till konstitutionsutskottet 1982. Förhållandena har alltså inte förbättrats. Jag finner motionärernas förslag på denna punkt välgrundat och yrkar bifall till reservation 6.

I reservation 7 slutligen behandlas en motion, där jag och Birger Hagård påtalar den bristande sekretess som trots lagtexten råder på skatteområdet. I 9 kap. 1 § sekretesslagen sägs inledningsvis: ”Sekretess gäller i myndighets verksamhet, som avser bestämmande av skatt eller som avser taxering eller i övrigt fastställande av underlag för bestämmande av skatt, — — —.” Senare i samma paragraf heter det: ”Sekretessen gäller inte beslut, varigenom skatt

*Ändring i
sekretesslagen*

eller pensionsgrundande inkomst bestäms eller underlag för bestämmande av skatt fastställs, — — —.”

Det synes oss motionärer som om det senare stadgandet i väsentliga delar upphäver det skydd för personlig integritet som lagparagrafens inledning ger uttryck för. På annat sätt kan man inte tolka de uppgifter om personliga och ekonomiska förhållanden med initierade uppgifter om vägrade avdrag, som vissa tidningar avslöjar i sensationsform när taxeringarna är avslutade och protokollen justerade.

Eftersom deklaration och taxering är en årligen återkommande handling och i hög grad berör den personliga integriteten, måste sekretesskyddet i taxeringsärenden vara mycket starkt. Uppfattningen delas uppenbart av föredragande statsråd, som när lagen antogs anförde följande:

”Den skattskyldiges långtgående plikt att lämna uppgifter om sina förhållanden ger skyddsaspekten en särskild tyngd. Man kan nämligen inte bortse från att det av den stora mängden skattskyldiga skulle upplevas som integritetskränkande att uppgifter om deras självdeklarationer kom till offentligheten, även om dessa uppgifter i och för sig är av tämligen alldaglig beskaffenhet.”

Flera remissinstanser påtalade att förslaget till skattese sekretess var för offentlighetsvänligt. I en speciell rapport framhöll riksskatteverket och statskontoret att beskattningsarbetet i första instans borde sekretessbeläggas i större utsträckning. Föredragande statsrådet drog den slutsatsen att detta skulle kräva absolut sekretess i första instans men ville inte föreslå en sådan åtgärd.

Med den erfarenhet som vi nu har av skattese sekretessen ansåg vi motionärer att det nu var dags för en skärpning av lagen för att öka deklaranternas integritetsskydd. Vår avsikt var dock aldrig att undandra den intresserade allmänheten detaljer, som kan läsas i t. ex. den populära taxeringskalendern. S. 1 i den allmänna självdeklarationen skulle enligt vår mening fortfarande vara öppen. Under utskottsbehandlingen klargjordes att detta var oförenligt med yrkandet om absolut sekretess.

Den borgerliga minoriteten delar dock vår uppfattning att något bör göras för att rätta till vad som blivit fel och inte förutsågs när lagen stiftades. Reservanterna anser att starka skäl talar för att motiveringarna till taxeringsnämndernas beslut bör vara sekretesskyddade. Reservation 7 utmynnar i en hemställan att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av 9 kap. 1 § sekretesslagen så att detta blir fallet.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 7 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 140 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! All sekretesslagstiftning är förenad med besvärliga avvägningar mellan olika intressen. Det grundläggande intresset för såväl enskilda som samhälle i en demokrati är öppenheten. Utan en vidsträckt öppenhet kan inte en demokrati fungera. Informationen måste flöda så att sakligt välgrundade åsikter kan brytas i den allmänna debatten.

Mot detta grundläggande intresse av öppenhet står dock i många sammanhang den enskildes intresse av skydd för den personliga integriteten, företagets intresse av skydd för affärs- och fabrikationshemligheter och statens intresse av skydd för viktiga samhällsfunktioner.

Till saken hör att problemet snarast blivit allt besvärligare genom den snabba utvecklingen av informationstekniken och de nya möjligheterna att lagra, sammanföra och sprida uppgifter.

De avvägningar som således alltid måste göras är ofta svåra, och effekterna av de avvägningar man slutligen gör är också svåra att förutse.

Dessa svårigheter åskådliggjordes i en rad fall när vi 1980 efter ett mycket mödosamt förarbete antog den nya sammanhållna sekretesslagen. Vi garderade oss också den gången genom att klart ange att en del av de avvägningar som då gjordes fick övervägas ytterligare när man fått erfarenhet av hur de verkade i den praktiska hanteringen. Vi har också fått ändra i sekretesslagen ganska flitigt.

Hur påträngande dessa frågor är visas också av att vi regelmässigt varje år har ett betydande antal motioner där kraven på ökad öppenhet och ökad sekretess korsar varandra.

En av de frågor som vi grubblade mycket över 1980 var i vad mån och på vilka grunder uppgifter som var sekretessbelagda inom en myndighet skulle få överföras till en annan myndighet som hade behov av eller användning för uppgiften. Huvudregeln i sekretesslagen är att sekretess gäller även mellan myndigheter, av det enkla skälet att en sekretessbelagd uppgift blir allt mindre sekret ju fler som får ta del av den. Samtidigt var det uppenbart att om myndigheter skulle kunna fullgöra sina ålägganden så var det ibland rätt nödvändigt att även sekretessbelagda uppgifter kunde föras över från en myndighet till en annan. Det är ett utflöde av den princip som i den gamla regeringsformen uttrycktes så att myndigheterna skall räcka varandra handen. Men det är viktigt för den personliga integriteten att grundregeln gäller och att den genombryts endast i de fall där det finns välmotiverade och angivna skäl.

Förslagen i den proposition som utskottet nu haft att behandla rör sekretessen mellan myndigheter. Propositionen föreslår att myndighet i större utsträckning än vad som redan gäller inom vissa områden skall få rätt att lämna ut uppgifter om misstankar om allvarigare brott till polis och åklagare, utan att vara bunden av gällande sekretess.

Att sådana uppgifter skall få lämnas ut kan tyckas självklart. Brottslighet skall beivras. Så självklart är det dock inte. Dels kan ett uppgiftslämnande av det här slaget inspirera till ett olustigt angiveri, dels kan det försämra förtroendet för den ansvariga myndigheten från enskilda och därmed leda till att myndigheten inte på bästa sätt kan fullfölja sina primära uppgifter. Detta gäller särskilt myndigheter inom vårdsektorn.

Man kan således ha invändningar mot förslagen i propositionen.

Från centerns sida – och i allt väsentligt gäller detta utskottet som helhet – har vi dock godtagit propositionens förslag. Vi har gjort det därför att vi tycker att det är viktigt att man kan göra brottsbekämpningen effektivare.

Torsdagen den
24 maj 1984

*Ändring i
sekretesslagen*

Men också därför att förslaget är betydligt restriktivare än det ursprungliga förslaget från BRÅ. Myndigheterna åläggs således ingen rapporteringsskyldighet men de ges möjlighet att rapportera. Men denna möjlighet skall kunna utnyttjas endast när det gäller grövre brott. Dessa restriktioner gör att faran för missbruk minskar.

I samband med propositionen behandlar utskottet ett antal motioner, varav flertalet kräver bättre sekretesskydd. Vi från centern delar majoritetens syn vad gäller flertalet av motionerna. Man bör vara försiktig med att vidga sekretessen. Det är öppenheten som skall vara grundprincipen. För sekretess krävs det övertygande skäl. I några fall berör motionerna dessutom frågor som snart kommer upp som ett utflöde av pågående eller avslutade utredningar.

I några fall har vi från centern dock funnit att motionskraven är berättigade. I två av fallen gäller det snarast frågan om konsekvens och följdriktighet i sekretesslagstiftningen.

Ett sådant fall har aktualiserats i en motion av Rosa Östh och gäller sekretessen i besvärssärenden i vissa rättshjälpsfall som avgörs av besvärsnämnden för rättshjälp och domstolsverket. För vanliga domstolar gäller, att om de erhåller sekretessbelagd uppgift från annan myndighet i sitt rättsvårdande arbete, överförs sekretessen också till domstolen. Motsvarande överföring av sekretess gäller inte i de fall som tagits upp i motionen. Detta är enligt vår mening en inkonsekvens som inte är motiverad och som kan vara till skada för den enskilde. Vi från centern anser i reservation 5 att detta är en brist som bör rättas till, och vi kräver av regeringen en översyn härvidlag.

Ett annat fall av uppenbar och icke avsedd inkonsekvens har tagits upp i en moderat motion och gäller uppgifter i samband med taxeringen. Det är att märka att sakfrågan här inte är vilka principer som skall gälla för skattese-kretess. Vad frågan rör är i stället att den skattese-kretess, som riksdagen faktiskt beslutat om för taxering i första instans, inte skall genombrytas genom den utformning som taxeringsnämndernas beslut om avvikelse från självdeklaration numera fått. Oavsett vad man tycker om skattese-kretessen, kan det inte vara rimligt att de uppgifter som är sekretessbelagda i själva deklarationsblanketten skall vara offentliga i vissa av taxeringsnämndens beslut. Det har heller, såvitt jag förstår, aldrig varit riksdagens avsikt. De inkonsekvenser som påvisats finnas bör således åtgärdas. Det tycker vi från centern tillsammans med moderater och folkpartister i reservation 7.

Av andra skäl än de som jag anfört som motiv för de två reservationer jag tidigare refererat till, har vi från centern också anslutit oss till reservation 6. Det gäller ett krav på sekretesskydd för register om vapeninnehav. Det är vanligt att vapen som används vid brott är stulna. Det kan inte vara ägnat att främja önskvärd avhållsamhet härvidlag att den som vill ha tag på vapen kan gå till ett öppet register och se efter var han kan hämta vapen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 5, 6 och 7 och i övrigt till utskottets förslag.

Herr talman! Vi diskuterar f. n. sekretesslagstiftningen. I pedagogiskt syfte skall jag börja med att citera en annan lag, nämligen rättegångsbalken. I det kapitel som handlar om förundersökningar i brottmål i rättegångsbalken står det:

”Under förundersökningen skall utredas, vem som skäligen kan misstänkas för brottet och om tillräckliga skäl föreligga för åtal mot honom – – –.”

I det kapitel som handlar om häktning står det:

”Är någon på sannolika skäl misstänkt för brott, – – – må han häktas, om – – – skäligen kan befaras, att han avviker – – –.” Man måste också vara skäligen misstänkt för att få reseförbud.

I alla dessa fall, som nu är hämtade från rättegångsbalken, har lagstiftaren – det är ju faktiskt Sveriges riksdag – ansett att det inte räcker för ingripande bara med en enkel misstanke. Man måste på något sätt gradera misstanken. I det här fallet har lagstiftaren gjort det med ”skäligen”. Det betyder att det är större krav på misstanke. Det går att misstänka vem som helst i riksdagen för vad som helst, men det är inte skäl nog för att göra ett ingripande. Man måste ha någonting mera konkret, någonting påtagligt att bevisa skulden med. Jag tror att riksdagen den gången tyckte att det var bra att ställa stränga krav och inte tillåta någon att komma med vilken fråga om misstanke som helst.

BRÅ-gruppen, som ju ligger bakom det ändringsförslag som vi diskuterar nu, hade också insett detta och hade dessutom föreslagit att man i lagen skulle kräva att det skäligen kan antas att brott har begåtts för att utlämnande av handlingar skall få ske. Det uttrycket tyckte några remissinstanser inte passade in i sammanhanget, och de kom med olika alternativ. Inte ens justitieministern har emellertid kunnat åberopa någon enda remissinstans som tyckt att det var onödigt att försöka ge en anvisning beträffande graden av misstanke. Då är det faktiskt mycket förvånande att han rätt och slätt tagit bort graderingen. Det är ännu mer förvånande att han har gjort det samtidigt som han skrivit i det som vi brukar kalla brödtexten:

”Givetvis bör misstankarnas styrka vara en av de omständigheter som en myndighet tar hänsyn till när den prövar om uppgifter bör lämnas ut eller ej.”

Från folkpartiets sida är vi helt ense med justitieministern om att misstankarnas styrka är av betydelse – det gäller här som i alla andra juridiska frågor om misstankar. Jag sade inledningsvis att i andra sammanhang brukar lagstiftaren, Sveriges riksdag, alltid ange graden, och därför är det väldigt riskabelt att inte göra det i det här fallet.

Var och en som i praktiken sysslar med lagtolkning vet att s. k. analogitolkning är mycket vanlig. Justitieministern själv borde åtminstone veta det. Om lagstiftaren kräver skäligen misstanke i ett fall men bara misstanke i ett annat fall, kommer den som skall tolka lagen att anta att lagstiftaren har menat någonting med detta. Den lagtext som nu är föreslagen kommer med stor sannolikhet att tolkas analogt, trots att Sten Wickbom inte har menat det så, och det är inte bra. Det är därför vi från folkpartiets sida försökte få den ändringen att det skulle krävas ”välgrundad misstanke om brott” innan en myndighet kan lämna ut sekretessbelagda handlingar till en annan.

*Ändring i
sekretesslagen*

Vi kan inte tillstyrka den utslätning som majoriteten har accepterat. Dess värre tycks det vara så att majoriteten har accepterat förslaget, utan att ens fundera över de problem som kan uppstå i det här sammanhanget, och bara upprepat propositionsskrivningen.

Jag skulle vara tacksam om Olle Svensson ville vara snäll och förklara varför det inte behöver komma till uttryck i lagtexten *just i sekretesslagen* hur stark en misstanke skall vara för att man skall få dela med sig av hemliga handlingar. Jag har inte kunnat läsa mig till ett enda skäl. Det är rimligt att jag får höra ett; jag borde få höra flera.

Herr talman! Vi har från folkpartiets sida i vår motion anført att det bör vara myndigheten, inte vilken enskild befattningshavare som helst, som skall pröva om utlämnande skall ske. Även på den punkten stöder vi alltså BRÅ-gruppens förslag. Vi tycker inte att det är en onödig omgång att lägga sådana viktiga beslut på myndigheten som sådan. Det gäller inte något slags ärenden som förekommer varenda dag. De torde bli ganska sällsynta. Det finns inte ens någon enkel misstanke mot majoriteten av svenska folket för att i ett kör ha begått brott som straffas med fängelse. Vi är ganska laglydiga i Sverige, trots allt. Det handlar om sällsynta ärenden och allvarliga ärenden, och då borde besluten tas av myndigheten. Det är av denna anledning vi har motionerat om en ändring också på den här punkten.

Det jag har sagt innebär att jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3 och dessutom till reservation 6, som den moderate talesmannen och Bertil Fiskesjö redan har talat om.

Herr talman! Jag beklagar att jag måste ta kammarens tid i anspråk gång efter annan i dessa dagar, men när mina kolleger i utskottet inte har velat lyssna till mina kloka utläggningar där, får de göra det här.

Anf. 142 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vpk:s representant i konstitutionsutskottet har avgivit två reservationer till det här betänkandet – nr 1 och nr 8 – som jag skall be att få kommentera.

Reservation nr 1 rör den proposition som är huvudämne för betänkandet, nr 142. Propositionen innebär att man skall lyfta på en del av sekretesskyddet för att myndigheter skall kunna vara polisen behjälpliga med att uppspåra misstänkta brott. Det är uttryck för en princip som vi tycker är en smula riskabel, rent allmänt sett. Vi kan förstå att det kan uppkomma krav på ett sådant mildrande av sekretessen med hänsyn till nödvändigheten att bekämpa vissa typer av brottslighet, men vi anser att man allmänt skall vara mycket försiktig med att göra andra myndigheter till något slags biståndsgämnar åt polisen.

Nu har emellertid regeringen varit försiktig nog när det gällt det viktiga sekretesskyddet på sjukvårds- och socialtjänstsidan; BRÅ-gruppen, som ju ursprungligen ville gå betydligt längre, har i viss mån fått bakläxa, och det tror jag var ganska hälsosamt.

Vi ser det för vår del så att det hade varit bättre om de här förslagen kunnat behandlas tillsammans med det åtgärdsprogram mot ekonomisk och annan

grövre brottslighet som har aviserats till i höst, så att man hade kunnat avväga den här typen av åtgärder mot andra typer och se om man möjligen hade kunnat undvika att upplösa sekretessen och i stället kunnat hantera saken på annat sätt. Men eftersom det inte har vunnit gehör skall vi inte driva den frågan, utan vi låter den reservationen falla. Jag yrkar inte bifall till den.

Reservation nr 8 handlar om en helt annan sak, som inte har med den här propositionen att göra.

För några år sedan beslutade riksdagen inrätta s. k. djurförsöksetiska nämnder som skulle ha en bred representation av forskarpersonal och företrädare för djurskyddsintressena och ha till uppgift att granska huruvida olika former av djurförsök i de enskilda fallen var förenliga med humanistiska och civilisatoriska principer eller inte. Det var en klar viljeinriktning från riksdagens sida att den önskade få till stånd en större insyn och en större kontroll.

Nu finns det, som alla vet, intressen – särskilt affärsintressen – som inte är så trakterade av en sådan kontroll. När dessa djurförsöksetiska nämnder börjat arbeta har det framträtt en hel del rättsliga egendomligheter i deras praxis. I själva verket är de något av en provkarta på egendomliga avvikelser. Jag skall nämna fyra sådana som vi har uppmärksammat i den motion som föranlett reservation nr 8.

För det första har dessa djurförsöksetiska nämnder överlämnat de avgöranden som har att göra med läkemedelsföretagens ansökningar till en liten grupp inom sig på tre personer – nämnderna består av endera 30 eller 45 ledamöter. Det är inte nämnderna själva som beslutat om denna delegering, utan det har lantbruksstyrelsen gjort. Man har alltså dekretat att större delen av ledamöterna skall uteslutas från handläggningen av läkemedelsföretagens ansökningar och att bara tre personer skall fatta beslut i de frågorna. Det är vad vi förstår en klar avvikelse från riksdagens avsikter och över huvud taget ett mycket egendomligt beteende.

För det andra har dessa tremannagrupper behandlat ansökningarna så, att den sekretess som gäller vissa uppgifter inom detta ansökningsmaterial fått gälla även gentemot den övriga nämnden. Större delen av nämnden har uteslutits från möjligheten att ens ta del av vad det hela handlar om. Det är också vad jag förstår felaktigt.

För det tredje har denna sekretess när det gäller dessa ansökningar kommit att omfatta alla typer av uppgifter som förekommer i dessa ansökningar och alltså inte bara de uppgifter som egentligen skall sekretessbeläggas, dvs. de som utgör s. k. affärshemligheter. Dessa kan nämligen sekretessbeläggas med stöd av lagen, men sådana här allmänna uppgifter som rör försöksdjurs förhållanden och de praktiska omständigheter under vilka försöken skall utföras, hör naturligtvis inte till kategorin affärshemligheter och borde inte ha sekretessbelagts. Men de har också blivit sekretessbelagda. Det är det tredje felet.

Det fjärde felet består däri att man särbehandlat en viss kategori sökande. Man har haft detta mycket speciella och egenartade förfarande till förmån för en kategori sökande, nämligen läkemedelsföretagen. Förutom att det är

*Ändring i
sekretesslagen*

formellt felaktigt menar vi att det är uppenbart att det skett efter påtryckningar från mäktiga kommersiella intressen.

Denna provkarta på fel kunde nästan passa på ett statsvetenskapligt seminarium som ett utmärkt studiematerial om hur det inte bör gå till i svensk förvaltning. Därför tycker vi att det är litet egendomligt att konstitutionsutskottet t. o. m. har kunnat säga att man inte finner att detta strider mot några bestämmelser. Det gör det uppenbarligen efter vad jag kan förstå.

Jag yrkar bifall till vår reservation, men vi kommer däremot inte att driva den till votering. Dess bättre är det så att jordbruksministern har varit något mer uppmärksam på dessa saker än konstitutionsutskottet. Han har i ett frågesvar den 21 maj – alltså för bara några dagar sedan – sagt att man mot bakgrund av de omständigheter som framkommit med fog kan ifrågasätta om de intentioner som låg till grund för riksdagens beslut verkligen har uppfyllts. Det är uppenbart att regeringen tänker göra någonting i denna sak, och det tycker vi är alldeles utmärkt.

Anf. 143 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att kommentera de reservationer som det har yrkats bifall till. Jag behöver i denna sena timme inte kommentera reservation 1, men jag vill gärna säga att man kan förstå resonemanget om ett uppskov i avvaktan på att vi får det samlade programmet för att bekämpa narkotikabrottsligheten och den ekonomiska brottsligheten. Men å andra sidan har riksdagen tidigare uttalat att man kunde komma tillbaka sedan BRÅ-rapporten kommit. Denna har nu också blivit föremål för granskning, och det har också gjorts en del ändringar i den. Jag tycker därmed att det är tillräckligt motiverat att gå fram med detta förslag.

Sedan vill jag säga några ord om reservation 2 där det yrkas på att endast myndighet skall ha rätt att lämna ut uppgifter om brott. Utskottsmajoriteten står fast vid vad vi tidigare enhälligt uttalat om att enskild tjänsteman skall kunna ges sådan rätt. Vi menar att den handläggningen inte behöver medföra några olägenheter från rättssäkerhetssynpunkt, eftersom man kan förutsätta att besluten fattas på hög nivå. Dessutom vill jag erinra om att i tveksamma fall kan besluten redan enligt nuvarande regler i sekretesslagen hänskjutas till myndigheten.

I reservation 3 från folkpartiet vill man ha en omformulering av 14 kap. 2 § sekretesslagen. Frågan har relativt ingående behandlats i propositionen. Utskottets slutsats är att förslaget till ändring i denna paragraf inte underlättar tolkningen av frågan när utlämnande skall ske. Enighet föreligger om – det vill jag gärna understryka – att misstanken skall vara klart verifierad. Med den motiveringen vill jag yrka avslag på reservation 3.

I reservation 4 aktualiseras en fråga som har visst samband med propositionen. Avsikten är att gardera sig för en situation då elever exempelvis vid sjukhus kan få tillgång till sekretessbelagda uppgifter. Utskottet anser att man enklast kan komma till rätta med de problem reservationen pekar på genom tillämpning av reglerna om förbehåll. Dessa möjliggör att tystnadsplikt åläggs eleverna.

Yrkandet om särskilda regler i sekretesslagen i detta avseende bör därför avslås.

Utskottet finner heller inte behov av den i reservation 5 begärda utredningen om ytterligare sekretess i vissa rättshjälpsärenden. Det har inte kunnat påvisas några olägenheter av betydelse med hittills gällande regler. Därför yrkar jag avslag på reservationen.

Jag vill också som en allmän synpunkt nämna att konstitutionsutskottet har haft som princip att vara mycket restriktivt emot att utvidga sekretessen till nya områden. Därvid har vi vid en avvägning mellan olika sakbehov och offentlighetsintresset oftast följt öppenhetslinjen. Med denna motivering yrkar jag avslag på det förslag som Ove Eriksson och även några andra talare har pläderat för och som går ut på att sekretesskydd skall införas för register över vapeninnehav.

Moderaterna för fram detta i reservation 6 med stöd av centerpartiet, men de kan inte förneka att här skulle sekretessbeläggas ett helt nytt område utan att det i förarbetena till sekretesslagstiftningen finns något underlag för den intagna ståndpunkten.

I en gemensam borgerlig motion föreslås förstärkt skatteseekretess. Förslaget gäller en förvaltning som redan i dag utestängs från offentlighet med dubbla lås – kvalificerad tystnadsplikt och sekretessbeläggning av handlingar.

Det är otillfredsställande att en så stor och viktig förvaltningsgren med så utomordentliga maktbefogenheter som beskattningsväsendet i betydande utsträckning skall vara undandragen de möjligheter till kontroll som på andra områden följer av offentlighetsprincipen. Det vore en baklängesreform att införa sekretess då det gäller besluten i första instans, såsom yrkas i motionen.

Gentemot reservanterna, som inte går lika långt, hävdar utskottsmajoriteten att uppgifterna i taxeringsnämndernas beslut har ett offentlighetsintresse inte minst med hänsyn till allmänhetens möjligheter att granska beskattningsmyndigheternas verksamhet. Vi utgår ifrån att nämnderna i motivering- en av beslut iakttar nödvändiga integritetshänsyn. Yrkandet i Ove Erikssons och Birger Hagårds motion avstyrks följaktligen liksom det tillkännagivande som reservanterna vill göra till regeringen med anledning av motionen.

Till sist också något om reservation 8, som har sin upprinnelse i en motion från vpk från föregående riksmöte. Den innehåller begäran om åtgärder beträffande behandlingen av ansökningar från läkemedelsindustrin till djurförsöksetiska nämnder. Denna begäran har ett sådant innehåll att den hade kunnat gå direkt till justitiekanslern utan omväg över riksdagen.

Utskottet har dock tagit allvarligt på frågan, vilket framgår av s. 17–18 i betänkandets recit och de motiveringar för avslagsyrkandet – vilket vi ändå har kommit fram till – som har gjorts i utskottets majoritetsskrivning.

Vid bedömningen av frågan om något brott begåtts mot grundlag eller tryckfrihetsförordning – vilket gjorts gällande i motionen – måste man utgå från riksdagsbeslut och de förordningar regeringen efter bemyndigande har utfärdat. Innebörden i dessa bestämmelser framgår av en redovisning i

betänkandet. Utan tvivel har lantbruksstyrelsen tilldelats vida befogenheter. Den ges rätten att meddela närmare föreskrifter om nämndernas organisation och om handläggningen av ärendena. Den fråga Jörn Svensson här särskilt uppehåller sig vid är vad han kallar särbehandling av läkemedelsindustris ansökningar till de etiska nämnderna för djurförsök.

Dessa nämnder består av ett mycket stort antal – flera tiotal – personer. Enligt uppgifter från lantbruksstyrelsen har denna utnyttjat sin befogenhet i fråga om organisation av arbetet till att för handläggningen av ansökningar från läkemedelsindustrin använda sig av en grupp på tre personer från vardera kategorin lekmän, forskare och personal. Utskottet har inte kommit fram till att något formellt fel begåtts, men har i skrivningen tillagt att vi inte därmed tagit ställning till förfaringsättets lämplighet. Jag hörde att Jörn Svensson här redovisade jordbruksministerns inställning i detta avseende.

Den motion som innehöll motiveringen till det av oss behandlade yrkandet i motion 1982/83:1624 avslogs förra året av riksdagen på förslag av jordbruksutskottet. Det är detta utskott som har att ta ställning till nämndernas sammansättning. Den omständigheten att nämnderna har en särskild sammansättning vid bl. a. behandlingen av ansökningar från läkemedelsindustrin påverkar i sig inte sekretessreglernas tillämplighet.

Detta vidimeras i själva verket i vpk:s reservation 8, där det framhålls "att inget hinder torde föreligga för nämndledamöter att ta del av underlaget i ärenden som de inte själva har beslutat i, även om sekretessbelagda uppgifter skulle ingå i detta. För att nämndledamöterna skall kunna fullgöra sina kontrolluppgifter torde det ofta vara nödvändigt att de studerar även andra ärenden än sådana där de deltagit i besluten, bl. a. för att få en uppfattning om nämndens praxis."

Med denna motivering och med hänsyn till visad förståelse för synpunkter som framförts under utskottsbehandlingen yrkar jag avslag på reservation 8. Jörn Svensson yrkade här i dag inte bifall till denna reservation.

Därmed har jag gått igenom de olika punkterna och vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 144 OVE ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Avsikten med Björn Körlofs och Bertil Lidgards motion om sekretessbeläggning av register över vapeninnehav är, enligt motionen, att förhindra grova brott, rån, våld och – inte minst – narkotikahandtering. Det var precis det som låg bakom den förändring av sekretesslagen som vi just nu behandlar.

I det ena fallet vill vi alltså sänka sekretessgraden för att förhindra de nämnda brotten. I detta fall vill motionärerna öka sekretessen för att skydda allmänheten mot dessa brott. Jag tycker att skyddsintresset måste få väga över allmänintresset. Det kan inte vara speciellt intressant för allmänheten att veta vilka som legalt har vapen.

När det sedan gäller den reservation som handlar om skattesekretessen vill jag än en gång påvisa det motsägelsefulla i sekretesslagen. I 9 kap. 1 § står det först att sekretess gäller taxering. Senare i samma paragraf sägs dock att

sekretessen ej gäller beslut om taxering.

Enligt betänkandet skall taxeringsnämndens beslut fördes med uppgift om avvikelserna och skälen för denna. Vidare står det i betänkandet: "Uppgifterna om avvikelserna och skälen för denna är offentliga." Den integritetskänsliga delen av deklARATIONEN är alltså offentlig.

Detta gäller i första instans. Om man går vidare och besvarar sig blir det ännu mer motsägelsefullt. I en skatteprocess i domstol finns någonting som kallas rakt skaderekvisit. Det innebär att presumtionen är för offentlighet.

I den bok om sekretesslagen som har skrivits av Corell m. fl. sägs på s. 221:

"Förekommer det uppgifter om t. ex. sjukdom som grund för yrkande om avdrag för nedsatt skatteförmåga, får det emellertid i allmänhet antas att röjande skulle medföra men för den enskilde. Uppgifter som rör intäkter och avdrag får likaså normalt anses hemliga."

Det som är öppet i första instans är således sekretessbelagt i andra instans. Den inkonsekvensen borde man studera – och undanröja genom att sekretessbelägga besluten om avdragen.

Utskottet utgår ifrån att "taxeringsnämnderna iakttar nödvändiga integritetshänsyn". Hur skall det gå till, Olle Svensson? Skall nämnderna göra det genom att bevilja alla avdrag? Det måste vara det bästa sättet – och kanske det enda – att skydda integriteten.

Anf. 145 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Det är klart att jag inser att juridisk teknik inte kan vara så roligt för alla lagstiftare här i kammaren – det kan t. o. m. vara litet tråkigt och litet svårt. Man jag vill hävda att det är viktigt. Det är faktiskt viktigt för dem som skall tillämpa lagarna att de är lätta att tolka, och det är därför som jag har tagit upp denna historia om graden av misstanke.

Jag påpekade för Olle Svensson att man i alla andra lagar har krav på gradering, och det underlättar tolkningen av vilken misstanke som skall krävas. Om det sker i all annan lagstiftning och man kan underlätta genom att ha med graden av misstanke, varför kan vi inte ha det i detta fall? Den frågan har jag fortfarande inte fått svar på.

Departementschefen har hänvisat till att man i den tidigare lagtexten, som vi nu håller på att ändra, inte har använt någon gradering av misstanke. Men nu är det faktiskt på det sättet att vi är på väg att släppa ut flera handlingar, att lätta på sekretessen, och då måste vi ställa större krav på misstankarna.

Jag har fortfarande inte av konstitutionsutskottets ordförande fått veta varför han inte vill göra denna enkla ändring, som skulle underlätta för många att tolka denna lagstiftning, så att de slipper sitta hemma på sina myndigheter och läsa riksdagsprotokoll. Här tycks vi ändå vara ense om att det inte räcker med en enkel misstanke, som det står i lagtexten.

Anf. 146 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! En kort kommentar till frågan om de djurförsöksetiska nämnderna. Olle Svensson nämnde att man från konstitutionsutskottets sida har fallit tillbaka på det förhållandet att, som man säger, lantbruksstyrelsen

*Ändring i
sekretesslagen*

har fått mycket vida befogenheter. Det är enligt min mening inte ett riktigt bra försvar.

Det finns nämligen två uppenbara saker som inte något ämbetsverk, med aldrig så vida befogenheter, kan göra. För det första kan en myndighet inte föreskriva att en offentlig myndighet skall behandla vissa sökande på ett privilegierat sätt jämfört med andra. Det strider mot grundlagens anda. För det andra kan en myndighet inte föreskriva att uppgifter skall sekretessbeläggas i större utsträckning än vad som föreskrevs i sekretesslagen. Det är dessa felaktigheter som jag tycker att ni gärna kunde ha sagt något om.

Anf. 147 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Ove Eriksson talade här för en vidgning av sekretessen när det gäller vapeninnehav. Jag vill då påpeka att det i förarbetena till sekretesslagen inte finns något underlag och aldrig har diskuterats att man skall vidga sekretessen på detta område. Vi har inte ansett att det finns anledning att göra det. Det måste finnas mycket starka skäl för att införa sekretess på ett nytt område. Detta ligger bakom de synpunkter som vi har haft på denna fråga.

Karin Ahrland för mig in i en skatteteknisk diskussion. Hon hävdar att man här på ett säkrare sätt skulle kunna precisera graden av misstanke i den lagstiftning som vi nu debatterar. Vi har haft att ta hänsyn till de jurister som vi har kunnat konsultera på detta område, och självfallet har även regeringen haft tillgång till sådana. De har inte kommit fram till att tolkningen skulle förenklas genom en sådan förändring i lagtexten. Men vi är hela tiden överens om att det självfallet skall röra sig om en grundad misstanke.

Till Jörn Svensson vill jag säga att vi har försökt att noggrant analysera sekretesslagstiftningen på det område han berörde. Vi anser att lantbruksstyrelsen, såvitt vi har kunnat finna, inte har brutit mot vare sig tryckfrihetsförordningen eller sekretesslagstiftningen. Det kan inte vara vår uppgift att gå vidare och fördjupa oss i den frågan, men det finns möjligheter att pröva den på annat sätt.

Jag vill tillägga att vi därmed inte uttalat oss om lämpligheten av att på det här sättet avdela delar av nämnderna för att syssla med en viss verksamhet. Men det tycker jag mera är en fråga som ligger inom jordbruksutskottets område. Jag tycker också att det är intressant att man behandlar frågan inom jordbruksdepartementet. Vi kanske kan vänta oss ett förslag till ändring relativt snart.

Anf. 148 OVE ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande har inte behagat svara på frågan om hur han anser att taxeringsnämnderna skall kunna "iaktta nödvändiga integritetshänsyn", som majoriteten skriver.

Jag vill kortfattat kommentera också det andra skälet för att avvisa vår motion. I majoritetsskrivningen står det att det finns ett offentlighetsintresse och att allmänheten skall ha möjligheter att granska beskattningsmyndigheternas verksamhet. Men hur skall det gå till? Avdrag som är hur "vilda" som

helst eller t. o. m. olagliga kan slinka igenom taxeringen. De syns ju inte. De blir inte protokollförda. De omfattas inte av beslut. Det görs heller ingen sammanställning över de beslut som fattas. Man kan alltså inte få någon förteckning där man kan kolla vilka avdrag som har underkänts av taxeringsnämnderna och vilka som har gått igenom.

Det är helt enkelt så, herr talman, att det är några få, slumpmässigt utvalda, som drabbas och som får schavottera. Så tycker inte jag att svensk taxering skall ske.

Anf. 149 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Olle Svensson talade om de jurister som majoriteten "kunnat konsultera". Kära Olle Svensson! Får jag påpeka att det finns högar med jurister i BRÅ. De tycker som den enda juristen som sitter i utskottet. De remissinstanser som har svarat består till största delen av jurister. De tycker som den enda juristen i utskottet, och dem hade ni kunnat konsultera. Den enda jurist som har tyckt som majoriteten är landets justitieminister. Alla andra har tyckt som juristen i utskottet.

Sedan kan jag bara notera att Olle Svensson ändå inte har svarat på den direkta frågan. Om jag skall vara snäll, kan jag se det som att han inte vill svara eftersom klockan är så mycket. Men om jag inte skall vara särskilt snäll, kan jag se det som att han inte kan svara.

Anf. 150 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Ove Eriksson utgår från den enskildes integritet när han diskuterar den här frågan. Men från den enskildes synpunkt finns också ett intresse att granska beskattningsmyndigheternas verksamhet och deras sätt att behandla hans eget fall. Därför anser jag inte att det finns anledning att i första instans, såsom har föreslagits i motionen, införa sekretess på det här området. Jag vill understryka att detta skulle innebära en nyordning, som det enligt min mening inte finns tillräckliga motiv för att införa.

Till Karin Ahrland: Det kan ju också hända att även en icke-jurist kan anse att man kanske inte underlättar lagtolkningen om man krånglar till lagstiftningen genom att föra in vissa lagtexter. Jag tycker att denna lagstiftning är tillräckligt preciserad för att man skall få en rimlig lagtolkning. Den bedömningen har jag gjort trots att jag inte är jurist, och jag anser att den kan ha relevans även om jag inte är jurist.

Talmannen anmälde att Karin Ahrland och Ove Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 151 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlas bl. a. min motion om att myndigheter borde få rätt att föra talan i mål angående utlämnande av allmänna handlingar. Det är bara enskilda som i dag har rätt att föra talan i sådana mål. Men en myndighet kan faktiskt ha legitima skäl att vilja skydda en uppgift och kunna få detta prövat i högre instans.

Jag vill nu endast ha några ytterligare klarlägganden från utskottets talesman kring motiven för avstyrkandet av min motion.

Jag har här i min hand en dom från regeringsrätten, där ett mycket speciellt ärende behandlas. Jag vill ta det som exempel på att myndigheterna kan ha goda skäl för sina åtgärder. En kommun har vägrat lämna ut uppgifter om en viss tjänstemans reseräkningar. Uppgifterna har begärts för att kunna utvärdera ett barns vistelseort. Beträffande detta fanns lagligt fattade beslut om att vistelseorten ej skulle uppges. Den möjligheten finns i barnvårdslagstiftningen. Kammarrätten ger den sökande möjlighet att ta del av färdsträcka och resekostnader, dock icke adressen. Men med ledning av dessa andra uppgifter kan man ju lätt lägga pussel. Kommunen, som hade all anledning att skydda barnet, överklagade beslutet i regeringsrätten. Kammarrättens dom fick emellertid inte överklagas av kommunen – man kunde alltså inte få ärendet prövat i högsta instans.

Mot bakgrund av detta har jag krävt att myndigheterna också skall ges besvärsmöjlighet. Utskottet håller till viss del med om att det kan vara befogat i vissa fall men hänvisar till förarbetena till sekretesslagen och anser att nackdelarna skulle uppväga fördelarna. Det är här min fråga inställer sig: Vilka nackdelar tänker man då främst på?

Det är möjligt att jag får böja mig, om det finns sakliga skäl. En följdfråga blir då: Har man möjligen diskuterat någon annan lösning för att kunna nå samma syfte?

Lagligt fattade beslut kan ju annars undanröjas av annan lagstiftning. Experterna var faktiskt ganska oeniga vid remissbehandlingen.

Jag vill alltså fråga utskottets talesman om vilka nackdelar man har tänkt på och om man möjligen har diskuterat en annan lösning för att nå samma syfte. Man har ju hållit med mig om att det i vissa fall kan vara befogat för myndigheterna att överklaga. Myndigheterna kan ha goda skäl för sina handlingar.

Anf. 152 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har ganska noggrant behandlat den motion som Lena Öhrsvik lagt fram. På s. 6–8 i betänkandet har vi hänvisat till ett uttalande från departementschefen 1975/76, där han redogjort för principen för tryckfrihetsförordningen och sekretesslagstiftningen. Principen är att framför allt skydda den enskilde sökanden. Om man öppnar möjlighet även för en myndighet att överklaga kan det skapa nackdelar och äventyra att man får en så snabb prövning som möjligt för den enskilde. Det är väl den motiveringen som ligger bakom detta att man inte vill utvidga klagorätten till en myndighet. En myndighet har ju alltid större möjligheter att hävda sin rätt på annat sätt. Om man finner att en åtgärd blir underkänd och man anser att detta uppenbart är felaktigt, kan man ju verka för en förändrad lagstiftning. En myndighet har kanske större möjlighet att göra detta än enskilda. Det är väl i så fall den väg jag skulle rekommendera.

Anf. 153 GUNNAR BJÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Endast två korta kommentarer till detta betänkande och till Olle Svenssons anförande.

För det första vill jag fästa uppmärksamheten på att det i sammanfattningen av lagförslagen i proposition 1983/84:142 på flera ställen talas om att myndigheterna skall få lämna ut uppgifter. Men av den detaljerade texten framgår att det inte är myndigheten utan enskilda befattningshavare inom myndigheten som förväntas agera, låt vara att de förmodas vara på "hög nivå". Jag tycker att det är en otillfredsställande ordning. Det visar på en bristande akribi i lagskrivningen. Lagrådet och BRÅ, liksom reservanterna i reservation 2, har haft en starkare känsla av stringens härvidlag.

För det andra uttalas det i Allmänna råd från socialstyrelsen 1982:4, s. 28 att bestämmelserna i sekretesslagen också gäller "t. ex. elev som fullgör praktisk utbildning på sjukhus". Det är uppenbart att de inte gör det. Det är därför som vi – det framgår av reservation 4 – vill gå tillbaka till det som vi lärare i medicin alltid har praktiserat, nämligen att lära ut att tystnadsplikt gäller även för medicine studerande och sjuksköterskeelever.

Jag kan inte formulera det bättre än den numera övergivna paragrafen som fanns i Allmänna läkarinstruktionen:

"Ej må läkare yppa vad honom i denna hans egenskap blivit i förtroende meddelat, ej heller i oträngt mål uppenbara vad han själv funnit angående sjukdom eller dess uppkomst; – – –."

Det är mycket svårt för oss läkare att hitta bland de juridiska finesser som talar om "förbehåll" och annat. Det hade varit bättre om studenter under utbildning hade inkluderats i lagstiftningen. Det är det förslag som finns i reservation 4.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 a (beträffande 14 kap. 2 § sekretesslagen första stycket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 b (beträffande 14 kap. 2 § sekretesslagen tredje stycket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karin Ahrland – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (tystnadsplikt för elever)

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 77 för reservation 4 av Anders Björck m. fl.

Mom. 6 a (sekretesskyddet beträffande vissa rättshjälpsärenden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Bertil Fiskesjö och Sven-Erik Nordin – bifölls med acklamation.

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Ändring i
sekretesslagen*

Nr 154

Torsdagen den
24 maj 1984

*Sammanträdena
måndagarna den
28 maj och den 4
juni*

Mom. 8 (sekretesskydd för register över vapeninnehav)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (förstärkt skatteseekretess)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 142 för reservation 7 av Anders Björck m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (behandlingen av ansökningar om godkännande av läkemedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Marie-Ann Johansson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

22 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

23 § Sammanträdena måndagarna den 28 maj och den 4 juni

Anf. 154 TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen tar kammarens sammanträden måndagen den 28 maj (fråge- och interpellationssvar) och måndagen den 4 juni (arbetsplenum) sin början kl. 09.00.

24 § **Anf. 155 TALMANNEN:**

På morgondagens föredragningslista upptas försvarsutskottets betänkanden 20 och 21 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

25 § Kammaren åtskildes kl. 24.00.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert